

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Rosén**, som meddelat, att han vid detta sammanträde ämnade besvara herr Reuterskiölds interpellation angående åtgärder för genomförande av förslag om jordavlönat reservunderbefäl på Gotland m. m., erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Reuterskiöld till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställt följande spörsmål:

*Ang. jord-
avlönat reserv-
underbefäl
på Gotland.*

Har herr statsrådet för avsikt att under den närmaste tiden vidtaga nödiga åtgärder för genomförande av det nyligen ingivna förslaget om jordavlönat reservunderbefäl på Gotland? Och kan det förväntas, att förslaget framläggas redan för innevarande års riksdag?

Med anledning härav får jag anföra följande.

I anslutning till ett uttalande av första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag anbefalldes Kungl. Maj:t den 15 januari 1926 militärbefälhavaren på Gotland att i samråd med länets hushållningssällskaps egnahemsnämnd verkställa utredning och inkomma med yttrande, huruvida ett system med jordavlönat underbefäl lämpligen kunde komma till användning å Gotland, samt att, därest så funnes vara fallet, avgiva förslag i ämnet.

Ifrågavarande utredning har numera av militärbefälhavaren med biträde av en till dennes förfogande ställd sakkunnig person verkställts och resulterat i ett förslag, som av militärbefälhavaren överlämnats med skrivelse till Kungl. Maj:t den 6 sistlidne februari. Över detta förslag komma yttranden att inom den närmaste tiden infordras från vederbörande myndigheter.

För egen del anser jag mig i frågans nuvarande läge icke kunna intaga någon bestämd ståndpunkt till det föreliggande förslaget. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att det här avsedda syftet skall kunna förverkligas på ett såväl ur försvarssynpunkt som i andra avseenden tillfredsställande sätt.

Till innevarande års riksdag är någon framställning i ämnet givetvis icke att förvänta.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framföra mitt varma tack ej blott formellt för det svar, som givits, utan ock reellt för det svarets innehåll. Det synes mig av detta herr statsrådets svar dock framgå, att hos herr statsrådet finnes ett starkt intresse för den fråga, som det här gäller, och jag erinrar i likhet med herr statsrådet därom, att då herr statsrådets företrädare i ämbetet i januari 1926 remitterade denna fråga, som rör ett genomförande på Gotland av bondeförbundsförslaget beträffande reservunderbefäl, så torde militärbefälhavaren där nere till en början ej hava haft något större

*Ang. jord-
avlönat reserv-
underbefäl
på Gotland.
(Forts)*

intresse för saken, men på hösten synes någonting hava inträffat, som föranledde honom att taga upp frågan från en annan synpunkt, nämligen för att få ej blott ett militärt svar på en militär remiss, utan även en sakkunnig utredning, som kunde vara bärkraftig även från andra än de rent militära synpunkterna. Hans förslag angående erhållande av sakkunnig hjälp i själva saksfrågan avgick den 25 oktober 1926, och herr statsrådet hade redan fyra dagar därefter, den 29 oktober, tillfälle att meddela Kungl. Maj:ts bifall till den gjorda framställningen. Denna framställning avsåg en utredning inom tre månader — vilken tid också iaktogs — rörande möjligheten att på Gotland genomföra bondeförbundsförslaget angående underbefälet, och jag vågar påstå, då jag har tagit kännedom om detta förslag, att militärbefälhavaren under arbetets fortgång har visat sig bliva allt mer och mer intresserad, ja jag kan rentav säga entusiasmerad för förslaget genomförande. Det är så mycket större anledning för mig att här uttala en förhoppning, att herr statsrådets intresse även måtte i fortsättningen bevaras, som det av denna utredning visar sig, att den enda vägen att få ett effektivt försvar inom ramen av 1925 års beslut är den, som här föreslagits. Den utredning, som här föreligger, men som jag nu ej alls skall gå in på, den visar, att med utgångspunkt från den kader, som bestämdes för Gotland 1925, uppstår vid mobilisering av hela den gotländska folkkraften till värn för ön en brist på 119 plutonchefer m. fl. mot en tillgång av 61. Vidare, att bristen på gruppchefer är 162 och tillgången 158, och att det på gruppchefernas ställföreträdare kommer att bli en brist av 249 mot en tillgång av 71. Hela denna brist kan uppenbarligen icke fyllas genom den anvisade utvägen med reservunderbefäl enligt bondeförbundets förslag, men det är dock uppenbart, att enligt detta förslag den huvudsakliga bristen på 119 plutonchefer kommer att i högst väsentlig grad, för att ej säga fullständigt, fyllas. Under sådana förhållanden är det också av intresse att konstatera, att Gotlands hushållningssällskaps egnahemsnämnd så långt ifrån har ställt sig avvisande, att den tvärtom med ett stort intresse har omfattat förslaget och förklarat detsamma vara för Gotlands del fullt genomförbart.

Även om i år ingen proposition kan komma — ehuru jag tillåter mig framhålla, att bestämmelserna om propositionstiden ej med nödvändighet behöva utesluta en proposition senare, därest den finnes lända riket till fördel — så tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att herr statsrådet ville möjliggöra för den man, militärbefälhavaren på Gotland, som nu har framlagt förslaget och som har satt sig in i hela dess tankegång, att, därest ett förslag från herr statsrådets sida skulle av riksdagen bifallas, få personligen genomföra detta, utan hinder av åldersgränsens överskridande. Det är nämligen av den största vikt, att ett sådant förslag genomföres av den, som själv satt upp det och levt sig in däri, och som mer och mer blivit övertygad om dess bärkraft och lämplighet, och det synes mig vara desto nödvändigare, som det, om försöket på Gotland skulle lyckligt genomföras, är alldeles visst, att man på den grunden kan gå vidare även vad fastlandet beträffar för att, utan avvikelse från 1925 års organisationsgrunder, göra vårt svenska försvar mera effektivt. Jag hoppas, att det till nästkommande riksdag skall föreligga en utredning rörande behovet i motsvarande avseende för fastlandet, och jag tror, att alla våra sanna försvarsvänner skulle vara herr statsrådet varmt tack samma, om herr statsrådet ville bereda möjlighet till en sådan ökad effektivitet av försvaret inom ramen av 1925 års härordning.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, med förslag till taxeringsförordning.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 222, angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m., hänvisades denna proposition, såvitt angick överflyttning av kronoegendomen Hässlö nr 1, 2, 3 och 4 från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning samt viss nedskrivning av statens domäners fond, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till överenskommelse angående kronans gruvegendom i Skelleftefältet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning.

Föredrogs och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 238, med förslag till ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 241, med förslag till överenskommelse med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag; nr 242, angående skyldighet för personal vid försvarsväsendet att i vissa fall underkasta sig förflyttning till annat truppförband; samt nr 243, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga vattenfall i Lagan m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om förkortning av tiden för avlämnande av propositioner vid lagtima riksdag.

*Om
förkortning av
propositions-
tiden.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 194, hade herrar *Schlyter* och *Nothin* hemställt, att riksdagen ville såsom vilande antaga följande ändrade lydelse av 54 § andra stycket riksdagsordningen:

»Propositionerna böra vid lagtima riksdag avlämnas inom femtio dagar från dess öppnande, och må proposition ej senare avlätas, utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men.»

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Reuterskiöld*, som av angivna orsaker ansett, att utskottet bort i anledning av motionen utarbeta förslag till sådan ändring av riksdagsordningens stadganden om propositioners avlämnande, att däri bleve uttalat såsom principiell regel, att alla större och viktigare propositioner skulle avlämnas vid riksdagens öppnande — vilket, liksom dess början, med fördel kunde framflyttas en vecka, varigenom mera tid vunnos före riksdagen till beredande av propositioner — Kungl. Maj:t obetaget att under riksdagens lopp avlämna de mindre propositioner i övrigt, vartill omständigheterna kunde föranleda; dock med rätt för riksdagen att, om tiden för

Om
förkortning av
propositionstiden.
(Forts.)

lagtima riksdags samvaro icke medgäve nödig prövning av sådana senare av-
givna propositioner, lämna dem åter utan saklig behandling.

Herr Nothin: Herr talman, mina herrar! Då den Sandlerska ministären förra året gick in för en frivillig förkortning av den s. k. ordinarie propositionstiden från 70 till 50 dagar, så hälsades detta med allmän tillfredsställelse. I den nu föreliggande motionen har föreslagits, att denna förkortning måtte inskrivas i grundlagen. Då utskottet avstyrkt motionen, har från dess sida icke gjorts någon erinran mot det önskvärda i att få in propositionerna tidigare på kamrarnas bord än vad som enligt grundlagen nu är medgivet, utan utskottet har avstyrkt motionen dels därför, att ett lagstadgande i föreslagen riktning ansetts kunna medföra svårigheter under vissa förhållanden, och dels därför, att en dylik förkortning av propositionstiden icke vore behöflig, då den i allt fall ändå komme att iakttagas.

Vad angår det förstnämnda skälet, så har utskottet pekat på det fall, då ett regeringsskifte äger rum under hösten, d. v. s. efter nyval till riksdagens andra kammare. Emellertid är det så, att i dylika fall är en nytillträdande regering för de närmaste arbetsuppgifterna i allt väsentligt hänvisad till det arbete, som är planlagt och i mer eller mindre omfattning utfört av den närmast föregående regeringen. De frågor av större betydelse, som en på hösten nytillträdande regering kan taga upp och hinna få framförda till riksdagen, äro tämligen lätt räknade, vare sig propositionstiden bestämmes längre eller kortare. Jag tror ej, att man i detta förhållande kan söka en anledning till tvekan att begränsa propositionstiden. Jag vill dock påpeka, att denna svårighet, som utskottet framhållit, i viss mån neutraliseras, därest ett snabbare uträknande av valresultaten kan äga rum — ett förslag, som den nu sittande ministären med begagnande av vissa förarbeten från föregående tid nu har framlagt till riksdagens prövning.

Emellertid måste denna utskottets motivering vara ägnad att framkalla en viss gensaga. Utskottet tyckes hava utgått därifrån, att ständiga regeringsskiften skulle vara det normala. Men vi få väl litet var säga, att det för landet skulle vara bättre, om regeringsskiften icke komme så ofta; och man bör väl i varje fall icke inrätta arbetet såsom om regeringsskiften vore det regelmässiga.

Utskottet har vidare sagt, att en förkortning av propositionstiden icke vore behöflig av den anledningen, att det kunde förväntas, att den praxis, som redan inletts, komme att tillämpas även i framtiden oberoende av uttryckligt stadgande i grundlagen. Jag vill då fastslå, att den praxis, som inleddes av den förra ministären, icke har fullföljts av den nuvarande. Det stadgas i riksdagsordningen § 54, att efter den där angivna propositionstiden må proposition ej avlätas, »utan så är, att Konungen finner någon under riksdagen inträffad händelse därtill föranleda eller prövar uppskov med framställningen lända riket till men». Denna regel har i rådande praxis — på sätt herr Reuterskiöld nyss under interpellationsdebatten i förbigående berörde — fått en något utvidgad tillämpning. Närmast skulle jag vilja uttrycka denna så, att enstaka propositioner, när särskilda skäl därtill äro, anses kunna komma in efter propositionstidens utgång. Emellertid gick den förra ministären in för den praxis, att man efter den sista februari icke kom in med andra propositioner än sådana, som ansågos kunna komma efter den ordinarie propositionstidens utgång. Nu i dag, när jag kom ner till min plats i kammaren, finner jag här liggande en diger hög av propositioner, som alltså äro utdelade sedan sista plenisammanträdet. Såvitt jag har kunnat finna vid en hastig genombläddring — det är 25 stycken — är ingen enda av dem grundad på »något under riksdagen inträffad händelse».

Ja, då konstitutionsutskottets motivering grundar sig på den praxis, som den hoppas, att regeringen skall fullfölja, och jag ser hans excellens herr statsministern vara här närvarande, vill jag uttala att det säkerligen skulle vara för kammaren önskvärdt, om herr statsministern ville omnämna, huvuvida regeringen avser att till ett kommande år gå in för en verklig och effektiv förkortning av propositionstiden.

*Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)*

Jag hade, när jag underskrev den motion, som framburits av herr Schlyter, icke räknat med, att denna fråga skulle kunna omedelbart vinna riksdagens bifall, utan både jag och, som jag tror, min medmotionär betraktade motionen närmast som en åtgärd för att få frågan att mogna. Jag tror emellertid, att hade detta ärende behandlats i utskottet i slutet av maj eller början av juni — jag räknar nämligen på grund av de under senare tid avlämnade propositionerna med, att vi ännu då skola hava fullt arbete i riksdagen — så hade det säkerligen yttrat sig på ett helt annat sätt än vad nu blivit fallet.

Vid ärendets beredning inom utskottet ha av herr Reuterskiöld framlagts vissa nya synpunkter på frågans bedömande, som jag finner vara synnerligen beaktansvärda. Jag kan ej nu överblicka, huruvida man kan med det inom departementen tillämpade arbetssättet genast gå in för den av herr Reuterskiöld tänkta anordningen, eller om densamma skulle förutsätta vissa jämkningar i avseende å personalens arbetsförhållanden m. m. Jag anser emellertid, att det vore synnerligen önskligt, om denna fråga bleve närmare undersökt, och därför skall jag, i förhoppning att herr talmannen finner ett sådant förslag ligga inom den väckta motionens ram, be att få yrka, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande de åtgärder, som äro erforderliga för att Kungl. Maj:ts propositioner må bli i god tid avlämnade till riksdagen, samt till 1928 års riksdag inkomma med det förslag, vartill utredningen må giva anledning.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Den ärade motionär, som nyss hade ordet, riktade sig mot konstitutionsutskottets motiv för avstyrkandet av hans motion. De motiv, som utskottet har åberopat, äro ju icke många; de äro två. Motionären vänder sig mot båda. Först och främst mot utskottets yttrande, att det skulle kunna föranleda olämpligheter, där-est propositionstiden förkortades och under hösten ett regeringsskifte hade ägt rum. Motionären yttrade, att det föreföll honom, som om utskottet därvidlag skulle ha tänkt sig ett dylikt fall såsom tämligen normalt. Nej det har naturligtvis utskottet ej gjort, men det är väl å andra sidan alldeles omöjligt att förbise, att av denna omständighet, därest den inträffar — och på senare tid ha dock två exempel härpå inträffat under en jämförelsevis kort tidrymd — faktiskt olägenheter skulle kunna uppkomma. Utskottet har emellertid ej inskränkt sig till denna sak. Det finnes även annat, som är tänkbart, om ock utskottet ej i detta sammanhang velat så utförligt och specifikt anföra det. Det är givet, att därest regeringen skulle vara bunden att inom 50 dagar efter riksdagens öppnande avgiva sina propositioner, så måste den därför också på en så mycket tidigare tidpunkt bestämma sig för, vilka frågor den vill ha fram, och när denna tidpunkt för bestämmandet vore över, så vore det näppeligen möjligt att därefter upptaga något annat. Enligt vad utskottet har sig bekant har det inträffat, särskilt när det gällt pensioner eller andra små ärenden, som ej skulle kunna hava vållat riksdagen något vidare arbete eller på något som helst sätt förlängt dess arbetstid, att man på sådan grund till men för enskilda nödgats uppskjuta frågorna. Det bleve något stelt över hela förfarandet, och utskottet ansåg ej, att omständigheterna betinga någon förändring. Emellertid: det huvudsakliga skälet var ej detta, utan det var den praxis, som man ansåg redan ha inträtt, den sedvana, att regeringarna frivil-

Om
förkortning av
propositionstiden.
(Forts.)

ligt ställa sig den tanke till efterrättelse, som ligger i motionen, att redan inom 50 dagar efter riksdagens början avgiva sina propositioner. Utskottet ansåg sig med fog kunna säga, att en praxis i den riktningen var under uppsegling, ja redan hade tämligen fasta konturer. Motionärerna själva ha ju pekat därpå, och den ena motionären har i dag framhållit vad den Sandleriska ministären därutinnan har iakttagit. Nu gäller det den frågan, huruvida den nu sittande regeringen fullföljt denna tanke eller brustit därutinnan. Ja, det blir väl i viss mån beroende på en subjektiv tolkning, huruvida sådant ägt rum. Om jag ej är alldeles felaktigt underrättad — det är ju först nyligen, som de 70 dagarna förflutit, vadan siffrorna ej äro fullt exakta — så är det 244 propositioner, som blivit avlämnade. Därav ha 185 inkommit före den 1 mars, och den 2 mars, som i detta hänseende skulle inneslutas i de 50 dagarna, var det visst 5 propositioner, som avgåvos. Sålunda: 54 propositioner avgåvos efter de 50 dagarna. Nu är det fråga om, hur man skall tolka denna siffra — ungefär $\frac{3}{4}$ avlämnades före de 50 dagarna —, om man ej skulle kunna anse den innebära just en utveckling av denna praxis, som både motionären och jag flera gånger talat om. Enligt utskottets mening och enligt min mening också kan det på goda grunder sägas, att den sedvanan verkligen har iakttagits, och vad i dag har förekommit, motionen och den debatt, som därom förts, är givetvis ägnat att än mera stimulera denna praxis. Under sådana förhållanden, då en förbättring på området, där man har ansett sig ha anledning att klaga, redan har inträtt och mer och mer utvecklats, så föreföll det utskottet, som om det var föga skäl att lagstifta just då, när de omständigheter, som man velat påtala, voro under förbättring. Det är givet, att det önskemål, som är framställt i denna motion, är ett önskemål, som man hyst under många år i riksdagen. Jag kan ju se tillbaka på 25 år, och jag tror ej, att någon riksdag gått förbi utan att det varit klagomål över, att riksdagstiden blivit så lång. Då har man givetvis sökt att på ett eller annat sätt hjälpa det, man har riktat intresset än hit än dit. Denna gång var det propositionstiden. Det är ju alldeles påtagligt å ena sidan, att denna har inflytande på arbetstiden. Det är fördelningen av arbetet och översikten över detsamma, som är det viktiga. Men å andra sidan är det ej allenast denna omständighet, som gör, att riksdagen blir så förlängd. Det är ju mänskligt naturligtvis, att när man klagat över ett förhållande man ej precis framhåller sina egna fel på det området, men nog får riksdagen härvidlag taga på sig ett högst avsevärt ansvar. Emellertid kan jag redan här säga, att det varken regeringens eller riksdagens fel, så är det utvecklingens. Det är kanske för mycket lagstiftning. Men det lär ej kunna hindras genom några lagbud i nu ifrågavarande riktning. Nu skulle jag emellertid vilja säga, att det är riksdagens fel, utskottens fel till det väsentliga. Om man ser efter i diariet, hur propositionerna kommit in under innevarande riksdag, så ha de flutit i en jämn ström: den 12, 25, 26, 28, 29 januari, den 2, 5, 8, 11, 16, 20, 22, 25, 26 februari, den 1, 2, 8, 11, 15, 16, 18, 19, 22 mars. Så nog hava utskotten, därest de verkligen velat så att säga lägga manken till haft arbetsböda tillräckligt.

Det är en annan omständighet som också är ägnad att i högsta grad förlänga tiden för riksdagsarbetet, och det är, att varje gång det inkommit en proposition av något större räckvidd så begäres det ständigt förlängd motions-tid med anledning av det ärendet. Man borde ju kunna rikta sin uppmärksamhet på att också därvidlag företaga en inskränkning.

Alla dessa omständigheter sammanlagda göra, att utskottet inte kunnat finna, att någon direkt anledning förelegat att i dag fastslå någon bestämmelse. Varje försök i den riktningen, utan att riksdagen själv gör sitt bästa möjliga, förefaller mig vara tämligen lönlöst.

Jag kan kanske tillägga en sak, nämligen att vilken bestämmelse man än månde införa angående propositionstidens längd, ligger det väl ändå inte inom möjlighetens område att komma ifrån att bereda en utväg till undantag. Det finnes en sådan möjlighet i de nuvarande bestämmelserna, och det torde man aldrig kunna komma ifrån. Jag förmenar, att ju mer man inskränker tiden för propositioners avlämnande, ju större fara blir det, att man kommer att extensivt tolka denna undantagsregel. Det kan hända, att man på den vägen inte alls når, vad man åsyftat, utan propositioner komma efteråt, kanske t. o. m. något längre fram än nu.

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

Emellertid kan jag ju åberopa, vad som så många gånger sagts, när det gällt att försvara ett utskottsutlåtande, vilket innehållit ett avstyrkande av ett lagförslag: är det verkligen styrkt här, att den föreslagna ändringen är så nödvändig och nyttig?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman, mina herrar! Den praxis, som konstitutionsutskottets högt ärade ordförande nyss berörde och vilken praxis innebär, att regeringarna ålägga sig skyldighet att en viss tid innan den legala propositionstiden är utgången, inom femtio dagar efter riksdagens öppnande eller så, framlägga sina propositioner, denna praxis har två sidor. Herr ordföranden var helt flyktigt inne på den betänkliga sidan. Han gick över den rätt hastigt, då han med diariets hjälp räknade upp de dagar, då propositioner avlämnats. Men, mina herrar, det är inte bara fråga om vilka dagar propositioner avlämnats, det är också fråga om, hur många som samtidigt avlämnats. För riksdagsarbetets gång är det utan tvivel synnerligen önskvärt, att man inte bara behöver lita till en dylik praxis, som innebär, att propositionerna komma före en viss tid. Vad som är ändå mera betydelsefullt är, att alla de *viktiga* propositionerna, de omfattande propositionerna, de propositioner, som med fog kunna föranleda en förlängd motionstid, komma tidigt under riksdagen, för att inte säga redan vid riksdagens början. Jag tror, att under innevarande års riksdag ha även de i tidningarna införda kallelserna till utskottssammanträden visat, att det där rätt en viss arbetlöshet, och det har inte kunnat förnekas, att även arbetets anordning inom utskotten varit väsentligen beroende av vilka propositioner, som skulle komma och vid vilken tid de kommit. Det vore därför, synes det mig, synnerligen önskvärt, om man kunde få en praxis snarare i den riktningen, att alla viktigare propositioner framlades strax efter statsverkspropositionen, liksom vid urtima riksdag de förslag skola framläggas vid riksdagens början, som föranlett dess sammankallande. Nu förstår jag fullväl, att den tid, som behöves för statsverkspropositionen, är så pass knappt tillmätt, att arbetet på de övriga propositionerna inte kan drivas med samma fart, så länge man är sysselsatt med den förra. Men då ha vi att taga i betraktande den tämligen sent genomförda tillbakaflyttningen av riksdagens början från den 15 till den 10 januari, vilken tillbakaflyttning i själva verket betyder en förlängning, inte en förkortning, av riksdagstiden. Vi ha förlängt riksdagen både i början och slutet. Jag tror för min del, att det är mycket önskvärt, att regeringen får en ordentlig beredningstid — även taget i betraktande det tänkbara fallet, att det är regeringsskifte på hösten —, så att den redan vid riksdagens början, vilken skulle kunna inträffa senare än nu, blir i stånd att framlägga sina flesta propositioner. Det skulle man vinna ofantligt mycket mer på.

Medan jag har ordet, vill jag stryka under, att riksdagsarbetet borde då under förra delen av riksdagen kunna ordnas så, att utskotten finge fem ordinarie arbetsdagar, under det man endast hade en plenidag i veckan för avver-

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

kande av inkomna betänkanden. När sedermera betänkandena började komma i större utsträckning, bleve det åter nödvändigt att ha två plenidagar i veckan. Alla dessa förhållanden kunna emellertid bli närmare utredda, om kammaren vill bifalla det förslag, som herr Nothin nyss framfört, nämligen yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t i det syfte, som motionen angivit, varvid även de synpunkter, som jag i min reservation angivit, skulle komma till behandling.

Jag ber således, herr greve och talman, att få yrka bifall till det av herr Nothin framställda yrkandet.

Herr förste vice talmannen: I likhet med konstitutionsutskottets ordförande kan jag säga, att detta är en gammal fråga, som egentligen dryftas vid varje riksdag, utan att man lyckas komma till något tillfredsställande resultat. När jag yttrar mig, är det inte, för att jag vill inlåta mig på någon kritik av vare sig den föregående eller den nuvarande regeringen, men jag kan inte underlåta att finna, att situationen i denna fråga ibland är ganska bekymmersam. Vi erinra oss att talmännen alltid vid riksdagens början komma med några maningsord, att vi skola arbeta flitigt och ordentligt, så att vi kunna sluta i god tid, och så börja utskotten taga i med särdeles god fart i början, men sedan blir det ofta liksom en stiltje i det hela, och man kommer inte ur fläcken. För att taga ett exempel kan jag anföra vad som inträffat vid denna riksdag. När riksdagen pågått några månader och det inte inflöt något för våra föredragningslistor, ställdes det till med en talmanskonferens. Det var den 5 mars. Omedelbart efter denna fingo vi ju in en del betänkanden, men då man vid nämnda tillfälle vände sig till ordförandena i de olika utskotten, sade de: Vi ha avverkat det mesta, vi ha mycket litet kvar. På oss skall det inte bero, om inte riksdagen blir avslutad i god tid. Det är mycket möjligt, att de hade rätt. Men vad händer? Jo, sedan kommer efter den dagen en massa propositioner. Det är bra, att de äro inne i laga tid, men de äro så stora och betydande, och för somliga av dessa stora och betydande propositioner begäres tjugo dagars motionstid. På så sätt blir naturligtvis arbetstiden förlängd.

Jag för min del får säga, att när jag reflekterat över denna sak, har jag inte kunnat finna, att det existerar något annat sätt än att gå ungefär den väg, herr Reuterskiöld antytt, nämligen att fastslå, att det är nödvändigt att få in de stora, betydelsefulla propositionerna i början av riksdagen, så att man redan då kan disponera arbetet. Mindre betydande propositioner kan man ju mycket väl låta komma något senare. Men så är det också i avseende å statsverkspropositionen vanligtvis så, att utskotten rätt snabbt kunna avverka den, därför att i vanliga fall äro de mera betydande punkterna utbrutna och komma först i någon senare proposition. Jag tror, att man i alla fall måste tänka sig, att det hela får ordnas på något sätt i överensstämmelse med vad som nyss blivit antytt av den föregående talaren, för att det skall kunna bli ett tillfredsställande och jämt arbete inom riksdagen.

Nu förstår jag mycket väl, att varje regering, som kommer till, vill visa, hur duktig den är, och vill uträtta mycket och står och bävar för den korta tid, under vilken den eventuellt blir sittande. Därför vill den ha fram så mycket. Men vore det inte under sådana förhållanden önskvärt, när det inte är sådana frågor, som äro av den vikt, att de kunna uppskjutas ett år, att man fick ärendena uppskjutna, så att riksdagen fick på ett mera grundligt, lugnt och noggrant sätt arbeta på de övriga propositioner, som ha blivit inlämnade? Om det finns någon möjlighet att vinna något resultat genom bifall till det förslag, som herr Nothin framställt, vågar jag i närvarande stund inte säga, men jag tror i alla fall, att det har uttryckt en hos alla förefintlig önskan att söka råda någon bot med avseende å riksdagsarbetet. Jag ber därför att få instämma med herr Nothin.

Herr Schlyter: Herr talman! Min medmotionär har redan omnämnt, att den föregående regeringen vidtog vissa åtgärder för att påskynda riksdagsarbetet. Jag skall be att få nämna ännu en, vars betydelse i detta avseende jag hoppas att utskotten under de föregående åren lagt märke till, nämligen regeringens åläggande för ämbetsverken att inkomma med av riksdagsutskotten begärda utlåtanden inom viss kort, av regeringen bestämd tid, i allmänhet 14 dagar å 3 veckor.

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

Beträffande det nu föreliggande förslaget om inskränkning i propositionstiden vill jag erinra om att jag i somras tog mig friheten att i ett politiskt anförande rikta en fråga till hans excellens statsministern, om den nuvarande regeringen ämnade följa sin företrädares exempel i fråga om propositionstidens frivilliga begränsning. Hans excellens hade älskvärdheten att uti ett politiskt tal den 1 augusti svara på denna utomparlamentariska interpellation, och enligt referat i regeringsorganet yttrade han därvid:

»Schlyter har frågat, om regeringen vore sinnad att frivilligt och effektivt begränsa propositionstiden vid 1927 års riksdag till februari månads utgång. Talaren» — d. v. s. hans excellens — »anmärkte, att den frivilliga propositionsbegränsningen vid årets riksdag visade sig lida av ett betydande läckage. Icke mindre än 21 propositioner på sammanlagt omkring 700 sidor avgåvos efter den utsatta dagen. Talaren förmodade, att det delvis berodde på förhållanden, som den mest uppriktiga föresats icke kunde behärska.

Vidare må anmärkas», — anförde statsministern ytterligare — »att riksdagens arbetsmängd icke bestämes ensamt av propositionernas antal utan även av motionernas och interpellationernas mängd. En 'effektiv' aktion för riksdagstidens begränsning får därför inrikta sig på samtliga tillflöden. Talaren lovade herr Schlyter att söka i den mån det vore honom möjligt medverka till hans åsyftade mål, och hoppades, att han och hans meningsfränder sätta in motsvarande kraft på att dämna upp floden.»

Den statistik, som hans excellens här åberopade, kan nu kompletteras med några uppgifter från denna riksdag. Min medmotionär har redan varit inne på den saken. Jag har också tagit reda på hur det i år förhållit sig med propositionernas avlämnande. Herr von Geijer lämnade härom några siffror, vilka torde vara i huvudsak riktiga. De innebära, att 185 propositioner avlämnades under tiden t. o. m. den 1 mars och 59 propositioner under tiden från nämnda dag till den sjuttionde dagen efter riksdagens öppnande, så att nu äro vi uppe i 244 propositioner. Detta är emellertid en för regeringen så till vida gynnsam beräkning, som den förra regeringen satte gränsen vid februari månads utgång. Om man räknar med de propositioner, som den nu sittande regeringen avlämnade den 1 mars, skulle man enligt en uppgift, som jag dock inte kontrollerat — jag har erhållit den från en ledamot av andra kammaren — få en siffra av inte mindre än 81 propositioner på tiden fr. o. m. den 1 mars till den legala propositionstidens utgång eller samma tid, under vilken den förra regeringen avlämnade 14 propositioner. Det är alltså siffran 14 för i föl, som svarar mot 81 eller — med min beräkningsgrund — 59 propositioner i år.

Eftersom hans excellens även berört sidantalet, har jag försökt att verkställa en summering av antalet sidor i de olika propositionerna under denna tid, och har jag därvid funnit, att den förra regeringens propositioner under denna tid hade ett sammanlagt sidantal av 514, under det den nuvarande regeringen efter den 1 mars — jag använder alltså den för regeringen gynnsammaste beräkningsgrunden — avlämnat propositioner med sammanlagt 2,150 sidor, och då har jag ändå inte räknat med den allra sista propositionen om väghållningsbesväret på landet, vilken jag inte sett.

Jag var vid ingången av denna riksdag tveksam, om jag skulle här i kam-

Om
förkortning av
propositionstiden.
(Forts.)

maren be att få upprepa min interpellation till hans excellens för att få veta regeringens uppsåt i detta stycke, men jag slutade med att i stället avge en motion. Jag kan vitsorda min medmotionärs förklaring, att det inte var vår tanke, att man vid denna riksdag skulle komma till ett antagande av en ändring i grundlagen, men jag hade hoppats, att konstitutionsutskottet skulle ha visat motionen det intresse, att utskottet åtminstone hade föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det är ju tids nog, om en fråga av detta slag kommer till avgörande i kammaren vid nästa års riksdag. Den hinner på det sättet bli lika fort genomförd, som om grundlagsändringen antoges såsom vilande redan i år.

Jag vet inte, om jag här behöver orda något om intresset ur allmän synpunkt av riksdagstidens förkortning. Frågan ter sig kanske litet annorlunda för riksdagsmän, som ha sin huvudsakliga verksamhet här i Stockholm och som ha fullt upp att göra i sin dagliga gärning, när de äro lediga från riksdagen. Det är olika för dem och för oss ifrån landsorten, vilka få ligga här i Stockholm och förspilla en ur vår synpunkt mycket dyrbar tid på ett arbete, som inte alltid synes oss svara häremot. Jag kan i detta avseende inte vitsorda den ärade utskottsordförandens uttalande, att vi skulle ha haft fullt upp att göra i utskotten. Jag har aldrig tänkt mig en sådan sinekur som det utskottsarbete, jag haft att delta i under denna riksdag. Om vi å bevillningsutskottets andra avdelning åtminstone fått pilsnerdrickan i början av riksdagen, så hade vi haft något att bita i. Nu ha vi fått taga itu med den endast för ett par dagar sedan, och nu kommer den att förstöra påskfriden för dem, som vilja komma till något positivt resultat i denna fråga.

Sedan vill jag säga, att inte bara ur riksdagsmännens utan även ur regeringens synpunkt förefaller det mig, som om det skulle vara av intresse att så mycket som möjligt förkorta riksdagstiden. Vi hava visserligen kommit ifrån den tid, då Kungl. Maj:t brukade ända sitt tal vid riksdagens avslutande med en tacksägelse för denna »med Guds hjälp lyckligen överståndna riksdag», men jag tror, att det även allvarligen talat har sin betydelse, att regeringen under så stor del av året som möjligt får ägna sig åt förberedandet av riksdagsärendena och inte behöver få sin tid splittrad med allt för utdragna uppvaktningar här i kamrarna.

Denna fråga har, såsom redan nämnts, upprepade gånger varit föremål för övertvägande i riksdagen. Jag har här på mitt bord plockat ihop ett par betänkanden i frågan avgivna med omkring tio års mellanrum, ett år 1907 och ett år 1916, liksom det nu är tio år sedan det sista betänkandet avgavs. Detta senare har ju lett till vissa resultat, som med tacksamhet skola erkännas. Jag skall strax återkomma till ett i dessa betänkanden berört, ännu icke realiserat uppslag.

Den ärade utskottsordföranden måste givetvis för sig till besvarande uppställa spørsmålet om propositionstiden utan olägenheter kunde förkortas, och han upprepade de av konstitutionsutskottet anförda skälen. Särskild vikt fäste han vid den praxis, som redan nu av regeringarna var inaugurerad, men vars värde jag redan torde hava belyst med den statistik, som jag nyss anför. Den, som vill skriva under konstitutionsutskottets yttrande, att det torde kunna förväntas, att den praxis, som sålunda, d. v. s. av den föregående regeringen, inlett, kommer att tillämpas även i framtiden. oberoende av uttryckligt grundlagsstadgande, kan alltså inte till stöd för dessa sina förhoppningar åberopa erfarenheten från detta års riksdag.

Beträffande möjligheten av propositionstidens förkortning vill jag såsom min erfarenhet uttala, att den beror huvudsakligen på den goda viljan hos Kungl. Maj:ts regering. Om man besluter sig för att avlämna propositionerna i januari månad eller i februari månad eller före den 20 mars, tror jag att vilket som helst

av dessa beslut är i stort sett lika lätt för regeringen att genomföra. Det är inte min mening, att regeringen skulle på dem, som utarbete propositionerna, på statssekreterarna och deras biträden, lägga något tyngre arbete utöver det, som de redan ha. Var och en, som har den allra minsta erfarenhet av arbetstakten på södra sidan av strömfåran och på denna sida om samma fåra, måste med beundran konstatera den utomordentliga arbetsflit, som visas av tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli. Man vet inte, om man skall mest uppskatta den fysiska och psykiska uthålligheten hos dem som syssla med propositionsarbetet eller deras lojalitet och plikttrohet. Från deras sida kan inte någon större kvantitet arbete begäras. Men arbetet kan utav arbetsledaren — regeringen — förläggas till lämpligare tider av året. Det är med den saken som med den enskilde individens fördelning av arbetstiden på dagens olika timmar: han kan besluta sig för att stiga upp en, två eller tre timmar tidigare. På samma sätt kan regeringen besluta sig för att lägga fram sina propositioner en eller annan månad förr utan att detta behöver leda till oöverkomliga svårigheter.

Herr Lamm anförde såsom en förmildrande och mänsklig ursäkt, att statsråden gärna vilja visa, hur duktiga de äro, genom att under den eventuellt korta tid de sitta lägga fram så många propositioner som möjligt. Jag tror, att man utan någon förolämpning kan säga, att en liten fåfänga av samma slag som den att framlägga många motioner, varom det talades härom dagen här i kammaren, nog även kan föreligga hos en regeringsledamot. Detta har givit mig anledning att överväga, om inte det skulle finnas någon möjlighet att låta den lilla fåfängan taga sig uttryck i propositioners framläggande för riksdagen, utan att detta skulle behöva lända riksdagsarbetet till så stort men.

I det år 1907 framlagda betänkandet redogöres för hur man redan vid 1873 års riksdag övervägde frågan om införande av ett bordläggningsinstitut, så att riksdagen skulle kunna besluta uppskov till en senare riksdag med en fråga, som riksdagen icke hunne slutbehandla. Första kammaren biträdde då ett av konstitutionsutskottet utarbetat förslag om ändring i § 59 riksdagsordningen av innehåll, att den slutliga prövningen av betänkande, som avgivits av ständigt eller i dess ställe tillsatt särskilt utskott, skulle kunna uppskjutas till en kommande riksdag. Ett undantag skulle dock göras beträffande Kungl. Maj:ts propositioner, såvida icke Kungl. Maj:t själv medgäve dylikt uppskov. Skulle ett sådant undantag göras, komme naturligtvis en väsentlig del av anordningens effektivitet att bortfalla. Jag skulle därför vilja till övervägande framkasta, om icke en sådan kombination mellan den ifrågasatta anordningen och propositionstidens förkortning läte tänka sig, att propositioner avlämnade inom en viss tid — t. ex. 20 dagar — efter riksdagens början ovillkorligen skulle komma under behandling, men att riksdagen skulle äga till ett senare år uppskjuta efter sagda tid avlämnade propositioner.

Jag skall icke nu ingå på de övriga åtgärder, som kunna vara förtjänta av att tagas under övervägande i samband med denna fråga, utan jag skall sluta med att instämma i det framställda yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t. Även om detta yrkande icke skulle komma att leda till en riksdagsskrivelse — jag vet inte, om samma yrkande har framställts i andra kammaren — hoppas jag, att Kungl. Maj:ts regering skall finna det angeläget att till nästa års riksdag själmant överväga vad som lämpligen kan åtgöras i detta stycke och till riksdagen inkomma med förslag i ämnet.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Endast några få ord med anledning särskilt av den senaste ärade talarens yttrande. Han riktade sig bland annat mot den mycket summariska statistik, jag lämnade — om jag så får kalla den lilla redogörelse för ärendenas antal, som jag gav för en stund sedan. Jag skall då bara gör den erinran mot vad han anförde, att med vilken propositions-

*Om
förkortning av
propositions-
tiden.*
(Forts.)

Om
förkortning av
propositionstiden.
(Forts.)

tid man än räknar, vare sig femtio eller sjuttio dagar, kommer väl alltid den 1 mars att under alla förhållanden falla in under denna tid, och den 2 mars blir väl den normala dagen för propositionstidens utgång, om man räknar med femtio dagars propositionstid.

Jag yttrade nyss, att riksdagen härvidlag tyckes tänka för mycket på sig själv. Jag fann mig erhålla ett stöd härför i den senaste talarens yttrande. Jag vill visserligen livligt beklaga, att en proposition, tillhörande bevillningsutskottets behandling, avlämnats så sent under riksdagen, att därigenom bevillningsutskottets påskfrid kommer att bliva störd. Men jag kan icke finna denna omständighet, att bevillningsutskottets påskfrid blir störd, i och för sig vara något som betingar en lagändring. Jag kan emellertid anknyta härtill för att uttala, att våra påskferier äro synnerligen långa, och jag ser däri ett ytterligare bevis för att riksdagen härvidlag icke bör skjuta all skuld på andra. Det är påskferierna, som till stor del försinka riksdagen, därigenom att propositionstiden på sjuttio dagar ofta sammanfaller just med påsktiden, liksom också en propositionstid på femtio dagar med efterföljande utsträckt motionstid på tjugu dagar.

Vad beträffar herr förste vice talmannens yttrande, har jag givetvis icke det ringaste att erinra emot det uttalandet, att det är synnerligen viktigt, att de stora och betydelsefulla propositionerna avlämnas i god tid. Men hur skall man egentligen kunna lagstifta om en sådan sak? Hur skall man kunna införa en dylik distinktion i grundlagen? Det framgår ju redan av den omständigheten, att en utskottsledamot upptagit denna synpunkt i en reservation till konstitutionsutskottets utlåtande, att saken har varit dryftad inom utskottet. Det förefaller emellertid som sagt vara svårt att draga upp en distinktion i detta fall.

Till sist vill jag säga, att på en punkt kan jag helt instämma i vad herr Schlyter yttrade. Jag tror som han, att det hela beror på den goda viljan hos regeringen. Om denna vill gå de önsknings till mötes, som riksdagen har uttalat icke minst i dag, torde de olägenheter, som man möjligtvis kan påvisa, kunna bringas att försvinna. Utskottet har förutsatt, att en sådan god vilja föreläge, och har ansett ett bevis just härför ligga i den praxis, som har inletts och som jag, trots vad däremot anförts, har funnit vara på väg att utbilda sig i den rätta riktningen. Under sådana omständigheter finner jag icke mycken anledning att ens godkänna det skrivelseförslag, som här framförts av herr Reuterskiöld.

Herr Westman: Herr talman! Såsom ordförande i andra lagutskottet kan jag för min del icke dela den uppfattning, som tyckes ligga till grund för konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande, nämligen att man på grund av den praxis, som under de sista åren inletts, nu skulle hava kommit in i tillfredsställande förhållanden, så att varje åtgärd från riksdagens sida numera skulle vara onödig. Ser man på arbetsförhållandena inom andra lagutskottet vid denna riksdag, skall man finna, att utskottet i början av riksdagen fick mottaga endast ett par obetydliga och mycket lättbehandlade propositioner. Först när de femtio dagarna hade gått, kom från regeringens sida vad som ur andra lagutskottets synpunkt skulle kunna kallas för riksdagens öppnande. Först då kom nämligen en svärm av stora och betydelsefulla propositioner. Emellertid har ju riksdagen slagit in på den vägen, att riksdagen förlänger motionstiden i anledning av propositioner med tjugu dagar så gott som alltid, då någon kammarens ledamot det begär, och så har även skett i fråga om dessa viktiga propositioner. Följden har blivit den, att dessa måst tills vidare ligga, och för närvarande är andra lagutskottet arbetslöst. Vi kunna icke hålla några sammanträden under de närmaste dagarna, därför att vi ha icke

några frågor, som vi kunna upptaga till avgörande. I nästa vecka skola vi för att undvika försening behandla invandringslagen, fastän motionstiden i denna fråga ännu icke utgått, men det är givet, att en sådan anordning är förenad med olägenheter och ställer motionärerna i en ogynnsam situation. Efter påsk komma vi däremot att få mycket att göra inom utskottet — när jag talar om utskottet, inberäknar jag häri då även de sammansatta utskott, i vilka andra lagutskottet kommer att ingå såsom en komponent.

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

Konstitutionsutskottets ärade ordförande yttrade, att den trängsel av ärenden, som uppkommer i slutet av riksdagarna, till stor del vållas av påskferierna och att man kunde tänka på att förkorta dessa. Häremot vill jag emellertid säga, att så länge riksdagen till stor del består av män, som äro verksamma i det praktiska livet och hava djupa försänkningar i sina hemorter samt viktiga uppgifter att där fylla, så länge kommer behovet av påskferier av den nuvarande längden att bestå. Jag skulle för min del vilja säga, att åtminstone för ett utskott sådant som andra lagutskottet, som har att behandla sociala frågor, är det av utomordentlig vikt, att dess ledamöter utgöras av personer, som bibehålla sin kontakt med förhållandena i hemorten. Jag vill därför för min del uttala den förhoppningen, att påskferierna icke komma att förkortas.

Under sådana omständigheter återstår det endast, att riksdagen vänder sig till sin största arbetsgivare, regeringen, med en framställning om att denna måtte taga under övervägande sådana anordningar, att det blir möjligt för utskottens ordförande att planlägga arbetet så, att det kan bedrivas effektivt och slutföras utan att någon onödig brådska med ärendenas handläggning uppstår under riksdagens sista veckor.

Jag ber, herr talman, för min del att få instämma i det yrkande, som framställdes av herr Nothin.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Då motionärerna under diskussionen alldeles särskilt vänt sig till regeringsbanken med vissa framställningar rörande det nu behandlade ärendet, ber jag med anledning därav att få yttra ett par ord.

Jag vill då först säga, att vad angår det här från olika håll uttalade önskemålet om att arbetet måtte från regeringens sida läggas så, att propositionerna avlämnas till riksdagen så tidigt som möjligt, så är det, tror jag, nog icke svårt att ena sig om detta allmänna *önskemål*. Att den nuvarande regeringen i sin mån försökt inrikta sig efter denna linje, framgår väl därav, att antalet av regeringen under januari månad i år avlämnade propositioner är större än motsvarande antal förra året, samt därav, att propositionerna i de stora huvudfrågor, beträffande vilka man hade alldeles särskild anledning att räkna med att de skulle taga riksdagens både uppmärksamhet och tid i anspråk, avlämnades ett par, tre dagar *tidigare* än propositionerna i motsvarande stora huvudfrågor förra året avlämnades. När man vidare här räknar så stelt efter bestående dagar, den 28 februari och den 1 mars, må dessutom påpekas, att det i år förhöll sig så, att de två sista dagarna i februari månad utgjordes av en söndag och en måndag, då riksdagssammanträden icke höllos och då sålunda något avlämnande av propositioner icke kunde äga rum. Därför måste alla de propositioner, som man fick färdiga under de sista dagarna av februari, lämnas först den 1 mars, och därav blev en följd, att ett större antal propositioner än eljest blivit händelsen kom att falla på mars månad i stället för på februari. Men när det gäller ett dylikt frivilligt åtagande, är det väl rätt uppenbart, att det icke kan anses hava varit behövt att exempelvis begära särskilt riksdagssammanträde på måndagen för att propositionerna skulle kunna avlämnas under februari månad. Därigenom skulle man visserligen hava

Om
förkortning av
propositions-
tiden.

(Forts.)

förändrat denna statistik, men man skulle samtidigt stört utskotten i deras verksamhet och därmed försenat riksdagsarbetet. Därför avlämnades dessa propositioner på tisdagen, d. v. s. efter mars månads ingång. En rent formell trældom under ifrågavarande föresatser skulle icke i någon mån i sak hava förändrat läget i riksdagen. Om man tager hänsyn härtill, samt till vad i övrigt förekommit, tror jag sålunda, att det bör tydligt framstå, att jämväl under innevarande år ansträngningar hava gjorts för att försöka så tidigt som möjligt leverera propositionerna, d. v. s. arbetsmaterialet till riksdagen. Härtill bör ihågkommas, att man i år haft att i departementen arbeta med väsentligt begränsade arbetskrafter. Fjolårets riksdag vidtog ju beträffande departementen en omreglering och nedskärning av personalen, innefattande en betydande minskning av arbetskrafterna.

Om man försöker rättvist bedöma vad som skett i förevarande hänseende, tror jag sålunda, att man skall komma till det resultatet, att regeringens strävan i år har varit densamma som i fjol, nämligen att söka så fort som möjligt leverera riksdagen arbetsmaterialet. Jag kan som bevis därpå anföra, att under mars månad det nog varit ytterligare ett antal förslag, beträffande vilka det kunnat vara ur vissa synpunkter, såvitt jag förstår, önskvärt och till fördel, att de kunnat upptagas till behandling i riksdagen redan i år, men vilka med hänsyn till arbetsmaterialets mängd i riksdagen icke blivit av regeringen framlagda.

Till vad jag nu anfört vill jag emellertid säga, att — ehuru jag icke har något emot, att riksdagen, om den så vill, skriver till Kungl. Maj:t med anhängan om ytterligare undersökningar på detta område — jag icke tror, att det skulle vara klokt, om man exempelvis följde det förslag, som professor Reuterskiöld utvecklade i sin reservation och som han här ytterligare talat för, nämligen att stadga, att alla viktigare propositioner skola avlämnas redan vid riksdagens öppnande. Enligt den erfarenhet, jag äger, måste regeringen under årets senare del rikta sin huvudsakliga uppmärksamhet på statsverkspropositionens utarbetande, och först sedan denna blivit färdig, kan man i regel inom de olika departementen mera helt inrikta sig på övriga propositioner. Om man nu skulle gå in för den principen, att alla de viktigare propositionerna skulle föreligga redan vid riksdagens början, bleve följden härav, att i sådana fall, då en regering tillkommer under senare delen av året, på sommaren eller hösten — det var ju visserligen icke förhållandet förra året — skulle, såvitt jag förstår, knappast någon verkligt genomarbetad proposition i en viktig fråga kunna komma att föreligga till behandling vid nästföljande års riksdag, för såvitt man icke skulle uppge önskemålet om att största möjliga uppmärksamhet ägnas åt statsverkspropositionens utarbetande. Det förefaller mig därför, som om man ur olika synpunkter icke skulle vinna något genom att på sätt här har ifrågasatts medelst strama och ofrånkomliga regler söka binda arbetet i detta hänseende. Jag tror, att man kan och bör lita till att de olika regeringarna sträva efter att — samtidigt som de söka föra fram allt som är viktigt och önskvärt — de tillika begränsa arbetsmaterialet samt till att ett samarbete sker mellan riksdagen och regeringen, så att hela riksdagstiden väl utnyttjas.

I sistnämnda avseende torde nog vara riktigt, att ett par utskott — andra lagutskottet och måhända bevillningsutskottet — i år på grund av olika omständigheter icke fingo så mycket med i den mängd av propositioner, som avlämnades redan vid riksdagens början. Det är ju givet, att fördelningen kan falla ojämnt. Men nog tror jag, att man kan säga, att utskotten i övrigt varit försedda med arbetsmaterial i sådan omfattning, att icke däri legat något hinder för en ytterligare stegring av arbetstakten inom utskotten.

Jag har för övrigt icke någon hemställan att göra på denna punkt. Vill

riksdagen, på sätt här föreslagits under diskussionen, i en skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att denna fråga underkastas förnyad prövning, så har icke jag någon erinran att göra mot ett dylikt beslut.

*Om
förkortning av
propositions-
tiden.*

(Forts.)

Herr Sandler: Herr talman! Då jag läste konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande och såg det mot bakgrunden av det läge, vari vi befinna oss, måste jag säga mig, att det är bra förvånande, hur olika man ser på denna sak nu och för ett par år sedan. Det intresse, som nu ägnas denna angelägenhet, är icke detsamma, som då visades både från riksdagens och från regeringens sida. Jag ber att få erinra därom, att denna sak för två riksdagar sedan bragtes på tal från talmansplatsen i denna kammare i den formen, att vid riksdagens avslutande denna angelägenhets vikt mycket starkt underströks och därvid också ett meddelande lämnades em att vissa åtgärder vore avsedda att vidtagas från regeringens sida för att bättre förhållanden på detta område skulle komma till stånd. Den dåvarande regeringen sökte, såvitt på den ankom, att infria vad som därvidlag ställdes i utsikt genom den begränsning av propositionstiden, som under förra årets riksdag ägde rum. Konstitutionsutskottet förklarar nu helt lugnt, att den praxis, som då inleddes, skall endast utan vidare fullföljas, och man synes då utgå ifrån att ingen förändring överhuvud taget har inträtt i denna praxis. Jag skulle gott kunnat förstå konstitutionsutskottets ställning i denna fråga, om utskottet hade sagt, att denna angelägenhet är viktig, till och med så viktig, att vi kunna taga någon tid på oss, innan vi antaga några nya bestämmelser i grundlagen i denna del; låtom oss därför få ytterligare ett års praxis, innan vi fatta ett avgörande beslut i frågan! Men i stället skriver man här ett utlåtande, i vilket man förklarar sig nöjd och belåten med det läge, i vilket vi för närvarande befinna oss.

Jag kan icke dela den uppfattningen, att den nuvarande regeringen har fullföljt den praxis i detta hänseende, som inleddes under förra årets riksdag. Jag beklagar, att jag måste giva uttryck åt den meningen. Jag trodde för min del, och jag var mycket fast övertygad därom, att det verkligen från den nuvarande regeringens sida var meningen att söka i samma utsträckning som tidigare bringa propositionerna inför riksdagen före den 1 mars. Att så icke nu är förhållandet, kan ju var och en övertyga sig om. Jag tror icke, att detta ändras genom vad hans excellens herr statsministern här nu anfört angående antalet propositioner, som i år och förra året avlämnats till riksdagen under dennas allra första del. För min del vill jag naturligtvis icke i någon mån spara på lovorden i fråga om de propositioner, som regeringen avlämnat genast i början av riksdagen. Men inför de utsagor, som här framkommit — jag tänker närmast på vad andra lagutskottets ordförande yttrat — måste man ju ändock säga sig, att det dock på vissa områden måste ha varit ganska tunnsätt med dessa propositioner. Och då från regeringschefens sida erinrades därom, att de stora propositionerna i år ha kommit några dagar tidigare än motsvarande propositioner i fjol, må, åtminstone det påpekandet icke undanhållas kammaren, att under fjolårets riksdag en av de större propositionerna, som var av natur att föranleda tillsättande av särskilt utskott, avlämnades redan under loppet av januari månad.

Det är naturligtvis nu icke någon huvudfråga i denna angelägenhet, huruvida det är den nuvarande eller den förutvarande regeringen, som har skött sig bättre eller sämre i fråga om tiden för propositionernas avlämnande, utan huvudfrågan är väl den: hur skall man förfara för att för framtiden komma ifrån det tillstånd, som alla här tidigare hava beklagat och beträffande vilket alla varit ense, att man borde söka bringa det ur världen? Och då må jag väl säga, att inte är det någon god väg att komma till ett dylikt resultat, ifall den praxis, som här nämnts, fullföljes på det sättet, att fyrdubbla antalet propo-

Om
förkortning av
propositionstiden.
(Forts.)

sitioner avlämnas under mars månad i år mot vad fallet var under fjolåret, vilka propositioner representera det fyrdubbla sidantalet mot i fjol, samt att konstitutionsutskottet sedermera med beaktande av dessa omständigheter förklarar sig vara fullständigt nöjt och belåtet med tillståndet, sådant det är, och på denna grund avstyrker, att några ytterligare åtgärder vidtagas. Skall man komma till ett bättre förhållande, bör väl från riksdagens sida i stället allt möjligt stöd ges åt de strävanden, som gå ut på att propositionerna skola avlämnas tidigare. Jag är för min del mycket starkt medveten om styrkan av de mångahanda krafter, som verka i den motsatta riktningen. Det finns så många fullkomligt lojala och legitima intressen, som verka i den riktningen, att riksdagen verkligen har all anledning att ge sitt bestämda stöd åt nyssnämnda strävanden.

Vad jag framför allt beklagar är det förhållandet, att en praxis, som alldeles nyss har påbörjats, skall på det sätt, som nu har skett, från begynnelsen liksom luckras upp. Ty skall man komma till ett resultat, måste en dylik praxis, tror jag, med mycket stor bestämdhet fasthållas från det ena året till det andra. Skälet därför är det, att hela det administrativa maskineriet måste inställas efter denna nya propositionstid, ifall man skall vinna vad som är äsyftat. Det är naturligtvis svårigheter förenade med att börja omläggningen, men dessa svårigheter minskas ju, därest man vidhåller denna praxis, under det att, om man först ett år begränsar propositionstiden men sedan året därpå släpper taget och faller tillbaka igen till det gamla, precis samma svårigheter komma att uppstå ett följande år, ifall man vill taga igen vad som sålunda har blivit försummat. Om man däremot får det administrativa maskineriet att ställa in sig för den nya ordningen, tror jag för min del, att det kommer att fungera mycket bra. Herr Schlyter talade om att det här är fråga om ungefär samma sak, som att man bestämmer sig för att man skall stiga upp tidigare om morgnarna. Ja, det kan ju på sätt och vis sägas vara så. Första gången man skall göra det, tycker man, att det är obehagligt, men det blir bra mycket angenämare, om man vänjer sig vid det. Jag är för min del övertygad om att riksdagen skulle göra klokt, om riksdagen stödde dessa strävanden på ett mycket bestämt sätt.

Vad konstitutionsutskottet anfört angående de stora olägenheterna för en nytillträdande regerings vidkommande av en kortare propositionstid innebär ett resonemang, som jag för min del på intet sätt kau dela.

Jag ber att få biträda herr Nothins yrkande.

Herr **Strömberg**: Herr talman! När jag inom utskottet biträtt yrkandet om avslag på motionen, har det huvudsakligen varit på den grund, att man enligt min övertygelse egentligen icke kan vinna så mycket genom en lagändring. Det hänger enligt min mening snarare på regeringens goda vilja, om man skall kunna komma fram till en bättre sakernas ordning. Om vi verkligen finge en propositionstid på femtio dagar i stället för som nu sjuttio dagar, skulle det ju kunna tänkas, att en regering tillämpade detta så, att man väntade till de allra sista dagarna i femtiodagarsperioden och då framlade praktiskt taget alla propositioner. Vi kunna ju vara överens om att man därmed icke skulle hava vunnit det minsta av vad man äsyftat med en lagändring. Om en regering frångår en förnuftig och riktig praxis, tror jag verkligen, att riksdagen har möjligheter att låta regeringen förstå, att det är olämpligt att i sista stund framlägga viktiga och omfattande propositioner. Riksdagen kan ju vägra behandling av en sent framkommen proposition. Jag tror, att man genom frivilligt tillmötesgående från regeringens sida skall kunna nå bättre och mera bestående resultat än genom en lagändring.

Av dessa skäl, herr talman, har jag anslutit mig till utskottets ståndpunkt.

Herr Bergström, David: Herr talman! När man hör de båda motionärerna liksom även herr Sandler uttala sig i denna fråga, får man närmast det intrycket, att det här vore fråga om någon slags hastighetstävling mellan den regering, som gick sina färde i fjol, och den nya regering, som då kom till. Men när man ställer in frågan på den linjen och då det särskilt poängteras, att ett av lagutskottet under någon tid var nästan utan arbete, är det kanske bäst, att man betraktar saken på samma sätt som när det gäller två tävlande, vilka fara fram utefter vägarna. Den ene kan ju på något sätt bliva handikappad, och det är icke obekant för riksdagens ledamöter, att en yttre anledning funnits härvidlag, som verkat i sådan riktning. Det är ju känt, att en av regeringens ledamöter var insjuknad och måste bege sig från huvudstaden till utlandet. Man måste räkna med att vissa viktiga förslag borde behandlas av riksdagen i hans närvaro, och denna omständighet har här spelat in. På denna punkt ha vi sålunda något, som vi kanske kunna avskriva från den viktiga debatt, som vi skulle föra i föreliggande ämne.

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

Om vi nu se på själva sakfrågan, veta vi ju, att lagstiftningsarbetet de sista årtiondena undergått en ofantlig förändring, till följd varav helt andra krav nu ställas på landets regering än tidigare. Innan jag gick in i detta rum i dag, lät jag hämta en del av 1880 års riksdagshandlingar. Hur många voro Kungl. Maj:ts propositioner det året? Jo, medan fjolårets regering under riksdagens lopp avlämnade 227 propositioner och 244 propositioner till dags dato äro avlämnade av den nuvarande regeringen, avlämnades 1880 ifrån regeringen 29, säger och skriver tjugonio propositioner till riksdagen. Emot detta och emot antalet motioner, som numera väckas i riksdagen, samt den ändrade omfattningen överhuvud av hela det arbete, som är den svenska riksdagen förelagt, skall man ställa ropet på att riksdagen bör förkortas. Vad betyder detta? Ja, det betyder — blankt ingenting! Mina herrar, det är vackert så, att riksdagen till den tid, då det i regel sker, nämligen till i början av juni, har fullgjort sitt arbete, som numera är så oerhört omfattande. Vi böra givetvis var på sitt håll se till, att så mycken tid som möjligt erhålles för riksdagens bearbetning av det material, som är densamma förelagt. Det är önskvärt, att alla regeringar göra vad de kunna för att de viktiga propositionerna måtte komma i tid och kanske till och med för att i viss mån mata utskottet undan för undan. Ibland vore det kanske inte så fördelaktigt, om vi genast hade hela massan över oss, ty då skulle vi ju eventuellt redan ifrån början nödgas arbeta icke allenast med de ständiga utskottet utan också med särskilda utskott, vilket måhända i en del fall vore ganska vanskligt.

Frågan har således många sidor av stor betydelse. En skrivelse till Kungl. Maj:t på sätt herr Nothin har föreslagit, med begäran att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande de åtgärder, som äro erforderliga för att Kungl. Maj:ts propositioner må bliva i god tid avlämnade till riksdagen, samt till 1928 års riksdag inkomma med det förslag, vartill utredningen må giva anledning, en sådan skrivelse täcker alls icke hela det spörsmål, som här möjligen kunde behöva prövas. Det rymmer ofantligt mycket mera, som det vore skäl, att vi här på bänkarna se närmare på med våra egna ögon, innan vi avsluta en skrivelse. Klagomålen över riksdagsarbetets långsamma tempo o. s. v. får man icke blott rikta mot regeringen, fast den sidan av saken nu kommit att särskilt poängteras, utan vi få väl gå litet mera på djupet den dag, då vi äro färdiga att vidtaga några ytterligare åtgärder. Frågan är så vittutseende, herr talman, att jag tänker, att vi behöva en motivering, som i åtskilligt avviker från den, som förebragts av motionärerna i deras motion och i deras anföranden i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)

Herr Westman: Den föregående ärade talarens anförande föreföll mig vara ägnat att i sin mån befästa det anseende att vara riksdagens mest teoretiserande utskott, som konstitutionsutskottet förvärvat. Ett sådant yttrande som att det skulle vara till olägenhet för riksdagsarbetet, om man vore i tillfälle att tillsätta särskilda utskott i början på riksdagen, är för mig fullkomligt ofattligt. För mig står det nämligen klart, att det är till allra största olägenhet, om man under senare delen av riksdagen på en gång tillsätter flera särskilda utskott, varvid ledamöterna tagas från de ständiga utskotten. Det blir under sådana omständigheter ytterligt svårt för ordföranden att driva arbetet i ett ständigt utskott. Om däremot de särskilda utskotten tillsätts i början av riksdagen, kan man naturligtvis ordna sammanträdena växelvis mellan de särskilda utskotten och de ständiga, och därigenom vinner man bl. a. även den fördelen, att det blir möjligt för de ordinarie ledamöterna i ett ständigt utskott att deltaga i dess arbete. För övrigt ligger det i öppen dag, att, om man skall planlägga ett arbete för en tid av fyra, fem månader, det är av största betydelse att få en översikt av detta arbetes omfattning redan i början.

Den ärade talaren uppträdde som en advokat för den nu sittande regeringen. Jag vill för min del säga, att hans anförande i den delen icke kan vara riktat mot mig. Jag har vid föregående riksdagar framfört klagomål av samma innehåll som de jag gjort mig till tolk för i dag, och jag siktar på framtiden, då jag biträder det yrkande, som herr Nothin framställde. Gentemot mig behövs icke något försvar för den sittande regeringen. När herr Bergström slutar med att säga, att vi icke *enbart* ha att vända oss mot regeringen, då vi skola överväga, hur riksdagsarbetet skall organiseras, förefaller det mig vara ett argument utan betydelse i detta sammanhang. Ingen människa har sagt, att vi endast skola vända oss mot regeringen, utan vi på denna sidan ha förordat, att riksdagen hos regeringen anhåller, att regeringen tager under övervägande, i vad mån den genom sina åtgöranden kan medverka till det mål, vartill vi alla som riksdagsmän äro skyldiga att sträva.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med många ord, men i anledning av herr David Bergströms yttrande, att motionärerna ville deltaga i någon slags hastighetstävlan med den nu sittande regeringen, ber jag att få säga, att jag, när denna motion skrevs, utgick ifrån att den nu sittande regeringen vid propositionernas avlämnande skulle fullfölja den praxis, som den förra regeringen inledde. Motionen var alltså icke i minsta mån riktad mot den nu sittande regeringen, men jag förutsåg, att om intresset för en frivilligt förkortad propositionstid icke skulle slappna av i år, kunde det ske nästa år eller ett tredje år under vilken regering som helst. Jag ansåg, att sedan man fått icke blott fjolårets erfarenhet utan även den erfarenhet, som jag trodde att man skulle vinna i år, av att det mycket väl vore möjligt att överlämna propositionerna inom den förkortade propositionstiden, vore det av vikt att få denna inskriven i grundlagen, så att man kunde förebygga ett frångående av den nya praxis. Jag har endast velat säga detta för att inställa motionen i dess rätta sammanhang.

Då herr Bergström till försvar för regeringen åberopat, att en av dess ledamöter på grund av sjukdom icke kunnat deltaga i arbetet så som de övriga, vill jag nämna, att jag har mig bekant, att den åsyftade ledamoten av regeringen med verkligt åsidosättande av tillbörliga hänsyn till sin egen hälsa stannade kvar i arbetet ända till riksdagens öppnande. Denne regeringsledamot har säkert gjort allt vad på honom rimligen ankommit, för att propositionerna skulle kunna avlämnas i början av riksdagen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställen skulle bifallas, dels ock, av herr *Nothin*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande de åtgärder, som vore erforderliga för att Kungl. Maj:ts propositioner skulle bliva i god tid avlämnade till riksdagen, samt till 1928 års riksdag inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

*Om
förkortning av
propositions-
tiden.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nothin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Nothin*s under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 1 juli 1918 angående vissa alkoholhaltiga preparat.

Utskottets hemställen bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckt motion angående införande av skyldighet för stämpelförsäljare att anlita postgiro-rörelsen m. m.

*Ang.
skyldighet för
stämpelförsäl-
jare att anlita
postgiro-
rörelsen m. m.*

I detta betänkande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av en av herr *Schlyter* inom första kammaren väckt motion, nr 115,

1) för sin del besluta,

a) att 39 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften skulle i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

39 §.

Stämpelförsäljare, som i räkning mottagit stämplat — — — granskning.

Angående skyldighet för stämpelförsäljare att anlita postgiro-rörelsen förordnar Kungl. Maj:t.

b) att den ändrade bestämmelsen skulle träda i kraft den 1 juli 1927; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser rörande stämpelförsäljares skyldighet att anlita postgiro-rörelsen

Ang.
skyldighet för
stämpelförsäl-
jare att anlita
postgiro-
rörelsen m. m.

i huvudsaklig överensstämmelse med det inom finansdepartementet utarbetade förslaget till kungörelse i ämnet, dels ock att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida icke den stämpelförsäljare tillkommande rätt att erhålla stämplat i räkning kunde inskränkas.

(Forts.)

Herr **Borell**: Herr talman, mina herrar! Då jag själv är häradshövding och tidigare har yttrat mig i frågan om skyldighet för stämpelredovisare att anlita postgirokonto, tänker jag icke i den nu föreliggande frågan göra något yrkande. Det kunde möjligen på något håll antagas, att jag icke är fullt opartisk i denna sak. Att jag emellertid ändock yttrar mig i frågan, beror på att jag anser, att den bör få en något annan belysning än den, som motionären har givit densamma.

Motionären framhåller som skäl för sitt yrkande de redovisningssvårigheter, som understundom förekommit och vilka menligt inverka på vederbörande stämpelförsäljares och i viss mån på hela kårens anseende, och han talar vidare om, att det i själva verket inte är så små smulor, som i ränteväg undandrages statsverket via stämpelförsäljarnas sparkasseböcker. Överhuvud är enligt mitt tycke motionen hållen i en ton, som gör, att en utomstående lätteligen kan få den uppfattningen, att ett av stämpelförsäljarnas allra väsentligaste intresse är att per fas et nefas se sig själva till godo på den stackars statens bekostnad och att det är stora belopp, som frånhändas statsverket. För att i någon mån belysa, hur det förhåller sig därmed, skall jag tillåta mig med några siffror visa, hur det ställer sig i min egen domsaga, som är en medelstor sådan eller kanske något under medelstorlek, och jag skall därvid hålla mig till två år. Först vill jag emellertid nämna, hur jag har det anordnat uti ifrågavarande hänseende. Jag har intill den 1 januari 1927 mot deponerad säkerhet åtnjutit s. k. stämpelkredit till ett belopp av 19.000 kronor. Stämpeluppbörden går i min domsaga i genomsnitt till omkring 80.000 kronor om året. Stämpelkrediten är alltså beräknad så, att jag skall kunna köpa de för densamma behöfliga stämplatarna på kredit. Redovisning har lämnats en vecka efter varje kvartals utgång, och jag har således haft de allra bästa förutsättningar att erhålla en förmånlig ställning i ränteavseende. På särskild räkning i bank ha insatts alla medel, som ha influtit till domsagens kassa, således icke blott stämpelmedel utan även lösen och andra inkomstmedel, och uttag å räkningen ha skett, endast i den mån det varit erforderligt för verkställande av vederbörliga redovisningar till postverket och för bestridande av löpande utgifter för domsageförvaltningen. Jag har själv icke under något av åren tagit ut ett enda öre av de belopp, som tillkommit mig som lösen, utan det har jag gjort först efter årets slut, och således ha även dessa belopp stått inne och blivit räntebärande. Jag nämnde nyss, att stämpeluppbörden i regel uppgår till ungefär 80.000 kronor om året. 1925 utgjorde emellertid ett undantag, i det stämpelmedel då inflöto till ett belopp av 107,080 kronor 48 öre. Bankräntan under detta år, såväl å stämpelmedel som å lösenmedel, uppgick dock icke till mera än 157 kronor 30 öre. Detta var ett synnerligen gynnsamt år. Under 1926, som var ett genomsnittsår, uppgingo stämpelmedlen till 70,418 kronor 22 öre, och räntan å alla insatta medel var 78 kronor 48 öre. Jag förmodar, att det ställer sig på ungefär samma sätt i de flesta domsagor. Naturligtvis med vissa skiftningar föranledda av domsagornas olika storlek och av särskilda förhållanden i övrigt, men jag tror, att man kan våga påstå, att åtminstone i genomsnitt de inkomster, som häradshövdingarna på detta sätt åtnjuta, äro mycket obetydliga. De räkna nog i allmänhet icke till kostnaden för sådan kreditförsäkring, som en del häradshövdingar ställa såsom säkerhet för sin stämpelkredit. För mig räcker beloppet icke till en sådan uppbördsborgen, och därför har jag också avstått från att begagna mig av stämpelkredit och köper nu mina stämplat kontant.

Av vad jag nämnt torde framgå, att man icke kan antaga, som kanske en och annan gör och som enligt uppgift framkastats i sammanhang med behandlingen av denna fråga, att häradshövdingarna, vilka i allmänhet avstyrkt den ifrågasatta reformen, därvid hava letts icke så mycket av sakliga skäl som av omtanke om sina biinkomster. Jag tror icke, att så är förhållandet, utan tvärtom att sakliga skäl legat till grund för avstyrkandena. Särskilt för domarnas del är denna fråga icke så oväsentlig, som det kan tyckas. Domarna få ju, som herrarna veta, avlöna sina biträden själva, och av ekonomiska skäl är det för många av dem angeläget att arbeta med så litet avlönad arbetskraft som möjligt. Redan förut äro domarna tyngda av en hel del smått bagatellarbete, som drager deras uppmärksamhet från de egentliga domaregöromålen, åt vilka det vore önskvärdt, att de kunde ägna all sin tid. Läger man på dem ytterligare expeditiöns- och kontrollarbete, gör det naturligtvis inte saken bättre. Skulle man gå så långt, som författningsförslaget förutsätter, och ålägga dem att var fjärde dag sätta in i bank influtna stämpelmedel, kommer detta dagliga plock med avskiljande av stämpelmedel från lösenmedel och kontrollrande av expeditiönsarbetet att medföra ett arbete, som är rätt mödosamt och framför allt rätt irriterande. Under de dagar, som äro upptagna av tingssammanträden eller jämförliga förrättningar skulle det icke vara möjligt, att utföra ett sådant arbete.

Jag tror icke, att denna reform är nödvändig. För domstolarna kommer den att göra mera skada än nytta. Ur säkerhetssynpunkt är den icke behöflig för staten, och de inkomster domarna åtnjuta av räntorna äro icke sådana, att det är skäl att därvid fästa något särskilt avseende. Väger jag däremot de ökade göromål, som domarna komma att få, tror jag, att det varit klokare att avstå från denna reform, åtminstone till dess regeringen ansett det nödvändigt att taga upp frågan.

Jag har emellertid, som jag förut sagt, icke något yrkande att göra, men jag anser reformen, åtminstone i vad den gäller domhavandena på landet, varken klok, lämplig eller behöflig.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående statens kolonisationsverksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande viss del av ett för torrläggning av mark inom Gällareds socken av Hallans län beviljat odlingslån m. m.

I två likalydande, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 108 i första kammaren av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., samt nr 124 i andra kammaren av herr *Henrikson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att intressenterna i ett företag, avseende Lillåns och tillstötande vattendrag för torrläggning av mark till Gällared, Skälstorp, Norrmanstorp, Gallagärde, Bråtagärde, Linnäsås, Skog och Norrskog i Gällareds socken av Hallands län, befriades från erläggande av 5,000 kronor av ett den 13 oktober 1921 för företaget beviljat lån ur odlingslånefonden jämte å samma del av lånet belöpande ränta.

Ang.
skyldighet för
stämpelförsäl-
jare att anlita
postgiro-
rörelsen m. m.
(Forts.)

Ang.
återbetalnings-
skyldigheten
för viss
odlingslån.

Ang.
Inings-
skyldigheten
för vist
odlingslån.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 108 och II: 124 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Larsén: Herr talman! Jag skall inte taga mer än fem minuter av kammarens dyrbara tid i anspråk, men jag vill fästa uppmärksamheten på föreliggande fråga.

Några obemedlade småbrukare i en avsides liggande skogsbygd hade igångsatt ett avdikningsföretag med understöd av statsmedel. Arbetspriserna stego emellertid i betydande grad, och på grundval av nya kostnadsberäkningar begärdes ökat låneanslag och ökat direkt statsunderstöd. Det ökade låneanslaget beviljades, men det direkta understödet avslogs, ehuru man haft goda skäl att vänta bifall även till den delen av framställningen. Avdikningsföretaget blev till sist mycket dyrt, eller 38,000 kronor i stället för beräknade 23,000 kronor, och den förbättring av markens beskaffenhet, som man vann, var icke den, som man från början hade väntat.

Delägarna ha nu kommit i en synnerligen svår ekonomisk belägenhet, icke minst på grund därav, att de icke erhöilo det höjda statsunderstödet till företaget. Det vore under sådana förhållanden rimligt, att staten efterskänkte någon liten del av sin fordran. Motionärerna föreslå 5,000 kronor och hänvisa till ett precedensfall av år 1921. De båda fallen äro mycket likartade. I det förra fallet uppkom kostnadsökningen genom oförutsedda tekniska svårigheter, och i det nu föreliggande har den uppkommit genom oförutsedda höjningar av arbetspriserna.

Utskottet förklarar emellertid, att ett bifall till föreliggande motion skulle medföra betänkliga och vittgående konsekvenser. Huru betydande de ekonomiska konsekvenserna skulle bliva, kan man givetvis icke yttra sig om med säkerhet, utan det är huvudsakligen en omdömesfråga. Då sex år förflutit efter det förra fallet, utan att någon liknande framställning gjorts, synes det mig dock, som om dessa konsekvenser icke skulle vara så avskräckande.

På grund därav och då saken är mycket behjärtansvärd, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i fråga om det under behandling varande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att de i ämnet väckta motionerna skulle bifallas.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för anläggning av en brännoljecistern vid flottans station i Karlskrona;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för styckjunkaren i Göta artilleriregemente A. U. Olsson från viss ersättningskyldighet;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppvärmning av det s. k. kungshuset i Karlskrona;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av en fastighet i den s. k. Djurgårdsstaden;

nr 41, i anledning av väckt motion om entledigande av indelt personal vid truppförband, som skola indragas;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna vid nationalmusei avdelning för depositioner och slottssamlingar;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk reglering av lönen för biskopen i Lunds stift; samt

nr 44, i anledning av väckt motion angående restaurering av Ovanåkers församlings kyrka m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående det ordinarie anslaget till kungl. operan jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. omorganisation av kungl. operans verksamhet.

I den till riksdagen den 4 januari 1927 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t i avseende å åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i riksstaten för budgetåret 1927—1928 upptaga det ordinarie anslaget till kungl. operan med oförändrat belopp, 150,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *Edward Larson* väckt motion, nr 140, däri hemstälts, att riksdagen vid beviljande av äskat anslag till kungl. operan för budgetåret 1927—1928 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen ville framlägga förslag till omorganisation av operaverksamheten i enlighet med vad i motionen föreslagits.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) i riksstaten för budgetåret 1927—1928 uppföra det ordinarie anslaget till kungl. operan med oförändrat belopp, 150,000 kronor;

b) avslå herr *Edward Larsons* berörda motion, I: 140.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Det var under arbetet i statsrevisionen, som det föll på min lott att granska operans räkenskaper, därvid jag även kom att undersöka, huru dess budget tidigare ställt sig. Det visade sig därvid ganska snart, att operan rör sig med synnerligt stora förluster, större till och med än jag förut fått intryck av genom tidningarna. Och det stod också klart för mig, att någonting måste göras för att söka åstadkomma en ändring härutinnan. Min tanke var, att frågan skulle kunna tagas upp i statsrevisionen, men på grund av den långt framskridna tiden, då granskningen var avslutad, och på grund av de många andra ärenden, som förelägo till behandling inom revisionen, medgav tiden icke detta. Och det är därför, som jag tagit upp frågan motionsvis här i riksdagen.

Jag var fullt på det klara med, att denna frågas upptagande skulle väcka ett oerhört motstånd från dem det gällde. Det är helt naturligt, att personer, som ha det bra, icke vilja vara med om någon ändring av förhållandena. Dessutom måste man räkna med, att operan är ett Stockholms stads skötebarn, och att följaktligen ett avsevärt motstånd skulle komma att resas även från dess invånares sida. Men med den kännedom, som jag har om läget ute i landet — jag vet, att stora delar av befolkningen har det riktigt bekymmersamt — föreföll det mig i alla fall, att man icke kan stå till svars med, att så stora penningsummor, som det här verkligen gäller, användas på sätt, som här sker.

Då jag således visste, att det skulle komma att resas starka hinder mot

Ang. omorganisation av kungl. operans verksamhet.
(Forts.)

en ändring i de bestående förhållandena, lät jag mig angeläget vara att bygga mina uppgifter på så sakliga och så vederhäftiga källor, som det var mig möjligt att finna. Och jag tänkte då: Vad kan väl vara mera vederhäftigt, mera tillförlitligt än det betänkande, som avgivits av de av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga?

Emellertid synes det mig nu, som om operastyrelsen skulle luta åt den uppfattningen, att det är si och så med vederhäftigheten i detta betänkande. Ty styrelsen säger, såsom synes å sidan 23 i utskottets utlåtande, följande: »Styrelsen har med beklagande sett, att motionären vid sitt bedömande av resultatet av kungl. teaterns verksamhet under senare år stöder sig på i de flesta fall oriktiga siffror.»

Frånsett spelåret 1925—1926, då mina siffror under statsrevisionen tagits direkt ur operans räkenskaper, äro alla sifferuppgifter och tabeller ordagrant återgivna ur de sakkunnigas betänkande. Ha de sakkunniga i sitt betänkande framlagt oriktiga sifferuppgifter, så äro naturligtvis mina uppgifter också oriktiga. Jag har emellertid svårt att tro, att de sakkunniga tagit sin uppgift så lätt och så nonchalant, att de skulle ha tillåtit sig att framlägga tabeller och sifferuppgifter, som icke äro riktiga.

Operan är ju en institution, som har gamla anor. Den leder sitt ursprung från Gustav III:s tid, och den har, kan man säga, så gott som hela tiden haft att kämpa med större eller mindre ekonomiska svårigheter. Man har försökt olika vägar att råda bot på detta, men det har alltid misslyckats. Det allmänna har alltid fått tillskjuta större eller mindre belopp.

Det är också uppenbart, att operan icke kan existera utan bidrag från det allmänna, i synnerhet om man betänker, att en jämförelsevis så liten stad som Stockholm har en så stor, en så omfattande och en så konstnärligt högt stående opera. Det är givet, att det allmänna där måste lämna stora bidrag, och jag är också fullt på det klara med, att avsevärda bidrag från det allmännas sida måste tillskjutas, om operan skall kunna existera.

När svårigheterna blevo stora, medan man var kvar i det gamla operahuset, tänkte man, att om man kunde få till stånd ett nytt operahus, publikfrekvensen skulle komma att bli större och att därigenom operans ekonomiska ställning skulle bli bättre. År 1899 framlades därför en plan till en definitiv lösning av teaterfrågan, en plan, med vilken verksamhetens framtida bedrivande hade kombinerats. Enligt denna plan skulle med vinsten å ett premieobligationslotteri å 10,000,000 kronor och ett byggnadsbidrag från Stockholms stad av 600,000 kronor icke blott uppföras en ny teaterbyggnad å den gamla teaterns tomt, utan jämväl vid överlämnandet till staten av denna byggnad i färdigt skick överlämnas en reservfond å 500,000 kronor till teaterverksamhetens framtida betryggande.

Den nya operabyggnaden blev färdig år 1898. Omförmälda reservfond överlämnades år 1899 och uppgick vid denna tidpunkt till 511,867 kronor.

Denna fond, som var avsedd att utgöra den ekonomiska garantin för operaverksamhetens upprätthållande, har därjämte under årens lopp tillförts högst avsevärda belopp av lotterimedel, och den uppgick den 30 juni 1923 till 3,860,930 kronor. Från reservfonden hava emellertid under de senare åren avsevärda belopp utlämnats såsom lån till operan, och teaterns skuld till reservfonden utgjorde den 31 december 1923 3,885,070 kronor 81 öre.

Riksdagens ordinarie anslag till operan höjdes från och med år 1920 från 60,000 kronor till 150,000 kronor, varemot Konungens personliga bidrag till operan från och med samma år upphörde.

Ja, jag har, såsom jag redan sagt, använt mig av åtskilligt från de sakkunnigas betänkande. Operastyrelsen synes ha klandrat mig härför, så vitt jag fattat saken rätt. Men då jag i motionen upprepade gånger anfört och

åberopat de sakkunniga, borde skäl till klander härför knappast föreligga. Huru skulle man annars kunna få någonting att bygga på, om man icke skulle få begagna sig av en utredning, som gjorts så sent som år 1924? Det borde, synes det mig, icke rättvisligen läggas mig till last, att jag använt en sådan saklig och vederhäftig, såsom jag ansåg och fortfarande anser, källa för de uppgifter, jag lämnat.

Jag förstår mycket väl, att denna fråga är svårlöst, liksom jag också förstår, att det är svårt att kunna ordna frågan på ett tillfredsställande sätt. Var och en sitter på sin gamla plats och vill icke veta av någon minskning i lönen eller någon rubbning i de bestående förhållandena. Men skola vi komma fram till en ståndpunkt, som ur ekonomisk synpunkt kan kallas tillfredsställande, måste beskäringar ske på olika områden. Det duger icke att bara säga, att vi icke kunna göra någonting. Det måste dock göras något, ty vi kunna icke vara belåtna med att operan, såsom var fallet under förra året, går med en förlust av 1,528,000 kronor.

Det har från operastyrelsens sida uppgivits, att denna förlust skulle ha stannat vid ett belopp av 1,100,000 kronor. Ja, detta är en räknefråga, kan man säga. Om man medräknar de inkomster, som influtit utom verksamheten, kan man komma fram till nästan vilken summa som helst. För min del har jag tagit skillnaden mellan totalinkomsterna av den egentliga teaterverksamheten och utgifterna. Om utgifterna äro större än totalinkomsten av denna verksamhet, så måste väl ändå skillnaden betraktas som en förlust. Det kan exempelvis, synes det mig, icke vara riktigt, att man i denna inkomstsumma inräknar hyror, som operastyrelsen fått tillgodogöra sig, eller räntor å reservfonden.

En uppställning av verkliga inkomster av verksamheten under spelåret 1925—1926 utvisar recettmedel 651,711 kronor 87 öre och abonnemang 25,181 kronor 25 öre; det blir en summa av 676,893 kronor 12 öre. Läggas härtill diverse inkomster, 62,328 kronor 85 öre, så har operans verksamhet inbringat 739,221 kronor 97 öre. Men budgeten slutar på ett belopp av 2,267,234 kronor. Drager jag då summan 739,221 kronor 97 öre från totalbeloppet, 2,267,234 kronor, så uppstår vad jag kallar en brist av 1,528,012 kronor 3 öre, som måste täckas från annat håll.

Detta sker på följande sätt: statsanslag 150,000 kronor, bidrag från Stockholms stad 100,000 kronor, influtna hyror 175,489 kronor 54 öre, räntor från reservfonden 180,746 kronor 81 öre, lotterimedel 850,918 kronor 68 öre. Och så får operan behålla nöjesskatten, som uppgår till 70,857 kronor. Detta gör tillsammans 1,528,012 kronor 3 öre.

När jag nu räknar med förlust, så får jag verkligen beklaga, att styrelsen, såsom jag blivit upplyst om, räknar förlusten på annat sätt än jag gjort. Styrelsen har medtagit, så vitt jag kan förstå, en del av de inkomster, som jag uteslutit, såsom räntor å reservfonden, hyror och möjligen något annat. Detta gör, att jämförelsen mellan resultatet av verksamheten under år 1925—1926 och resultatet av verksamheten under förutvarande år följaktligen blir missvisande. Jag kunde aldrig tänka mig, att man räknade på det sättet, utan jag tog helt godtroget och skrev av den tabell, som finnes i de sakkunnigas betänkande. Med det beräkningssätt, som såväl styrelsen som kommitterade använt, kan man ju inte säga att förlusten under spelåret 1925—1926 ökats. Den har i stället med detta beräkningssätt minskats och icke så litet minskats. Jag vill göra den rättelsen därför, att det varit olika grunder för vårt sätt att beräkna förlusterna.

Ja, beträffande sättet, på vilket man skulle kunna komma till rätta med detta problem, var min åsikt den, att man skulle kunna begränsa speltiden och även föreställningarnas antal. Jag var nämligen av den uppfattningen, att

Ang. omorganisation av kungl. operans verksamhet.
(Forts.)

Ang. omorganisering av kungl. operans verksamhet.
(Forts.)

man med viss begränsning skulle kunna reducera lönerna. Jag har aldrig tänkt att klyva dem i tu, såsom styrelsen trott. Långt därifrån. Så mycket förstår jag, att sådant är otänkbart. Men nog förefaller det mig, som om man med en kortare speltid skulle kunna nedsätta lönerna med vissa procent.

Saken skulle naturligtvis ligga helt annorlunda till, om det vore så, att operan i allmänhet vore väl besatt under alla föreställningar. Men så är icke fallet. Det är rätt ofta ganska glest besatt på operan, och därför har jag tänkt mig, att lika många skulle få tillfälle att höra operor, trots det att man skulle giva färre föreställningar.

Det har också varit de sakkunnigas mening, att man skulle kunna reducera antalet föreställningar. De gingo visserligen icke ned till så få månader om året, som jag föreslagit, men de utgingo dock ifrån, att det borde bli betydligt färre föreställningar, och således äro de inne på samma väg som jag beträtt.

Även på annat sätt skulle besparingar kunna vinnas. Med det intensiva arbete, som nu pågår, är det exempelvis icke möjligt att utföra provningar av dekorationer och dylikt annat än nattetid och å övertid, vilket ju alltid ökar kostnaderna.

Operapubliken torde till största delen utgöras av en viss s. k. stampublik ur de högre konstälskande kretsarna. Då antalet operor är begränsat i förhållande till det stora antalet föreställningar, måste samma operor återkomma så gott som årligen, och det är klart, att en person, som år efter år ser samma operor, lätt kan bli trött på att höra och se det samma om och omigen. Detta är måhända en bidragande orsak till, att man företager nya instuderingar och inkallar utländska dirigenter, under det att operans egna skickliga och fast avlönade dirigenter, så vitt jag förstår, gå sysslolösa.

Strävan att göra operan populär, förstår jag väl, och jag skall för min del icke, trots styrelsens temperamentsfulla och mot mig ganska bittra uttalande, säga något ont om medlemmarna av styrelsen. Jag tror, att de försöka popularisera operan. Jag ser frågan uteslutande ur ekonomisk synpunkt, och som statsrevisor är jag inriktad på att söka komma fram till synpunkter, där det kan påpekas, att besparingar kunna och böra göras.

Jag förstår väl, såsom jag sagt förut, att det är svårt att dirigera en opera av den storlek och omfattning, som vår opera har. Men jag måste upprepa de sakkunnigas av år 1923 uttalande, då de påpeka, att solisterna icke tagits i anspråk i en utsträckning, som kan anses motsvara de krav, som kunna och böra uppställas på sångartisterna. Det är så, att de manliga solisterna under spelåret 1922—1923 uppträtt 77 gånger och de kvinnliga 67 gånger, d. v. s. det blir i medeltal mindre än två gånger i veckan. Saken är kanske svår att ordna, men nog förefaller det en utomstående, som om man icke vore så sparsam som man borde vara.

Så ha vi orkestern, vilken utgör en av de största utgiftsposterna vid operan. Samtidigt finnes en konsertförening i verksamhet i Stockholm. Båda kunna icke existera utan anslag från det allmännas sida. Blev det kortare speltid eller färre föreställningar på operan, så kunde man tänka sig, att det kunde ordnas så, att orkestern vid operan också kunde tjänstgöra i konsertföreningen. Men på denna fråga ingår icke styrelsen, den lämnar densamma helt å sido.

Orkestern hade 1914—1915 en genomsnittslön av 2,500 kronor. 1922—1923 hade genomsnittslönen stigit till inemot 7,000 kronor. Denna höga lön ansågs emellertid av de sakkunniga innebära en betydande överkompensation, varför de ansågo, att den borde sänkas till en medellön av omkring 5,000 kronor. Såvitt jag förstår av styrelsens egna siffror, har styrelsen i alla fall icke lyckats nedbringa dessa siffror ens i närheten av vad sålunda föreslagits.

I det yttrande, som styrelsen avgivit till statsutskottet anföres ifråga om

orkestern under 1922—1923, att första fiolen hade 7,500 kronor i lön, 1925—1926 sänktes detta belopp med 100 kronor till 7,400 kronor. Jag skall icke trötta kammaren med alla dessa siffror. Jag skall blott nämna, att högsta blåsaren under spelåret 1922—1923 hade en lön av 8,100 kronor. 1925—1926 sänktes lönen med 100 kronor till 8,000 kronor. I stort sett kan man säga, att sänkningen följt indexet. Något mer är det väl, men jag tror icke, att det skall vara mycket.

Jag förstår väl, att det ställer sig svårt att komma till tals med denna orkester, som synes hava bildat fackförening, varav följer svårighet för operastyrelsen att kunna komma till rätta med den. Men jag instämmer med de sakkunniga, att man bör försöka att komma ned till ett medeltal av 5,000 kronor på man. Det bör väl vara rätt så bra betalt för den korta tid, varunder orkesterns medlemmar arbeta.

Nu skall jag inte särskilt länge upptaga tiden. Det tjänar ju ingenting till. Utskottet har på grund av det yttrande, som är avgivet av styrelsen, uttalat, att »ett fortsatt genomförande av de av de sakkunniga föreslagna besparingsåtgärderna bör kunna medföra ett så småningom förbättrat ekonomiskt resultat av operaverksamheten». Det är ju ett erkännande av att de synpunkter, som jag framfört, ändå ha visst fog för sig.

Jag skall nu övergå att något svara styrelsen på dess yttrande. Styrelsen säger på ett ställe: »Tablån i fråga» — den som jag anfört i min motion — »är icke uppgjord av de sakkunniga. Den är hämtad ifrån tvenne i sakkunnigas betänkande, sid. 6 och 7 upptagna tabeller.» Ja, jag förstår inte riktigt vad som åsyftas härmed. Det är förmodligen felskrivning. Vidare säger styrelsen: »Uppgiften att för kostymer och dekorationer 1925—26 använts i runt tal 500.000 kronor, närmare bestämt 493,337 kronor 96 öre är riktig. Däremot är motionärens uppgift att samma utgifter 1922—23 endast var omkring 316.000 kronor, fullständigt oriktig. Utgifterna på dessa avdelningar voro nämligen sistnämnda år icke 316,000 kronor utan 625,592 kronor 59 öre.» Gent emot detta uttalande ber jag få läsa upp vad de sakkunniga sagt i sitt betänkande: »Övriga omkostnader. Häre ingå samtliga materialkostnader jämte ett utjämningskonto under benämningen Diverse-konto. I 1922—23 års bokslut redovisas dessa utgifter med en sammanlagd summa av 543,000 kronor, varav icke mindre än 316,000 kronor avsågo kostnaderna för dekorationer och kostymer.» Jag vet inte vem som har rätt i detta fall, men de sakkunniga här ha bestämt uttalat, att summan var 316.000 kronor. Samma summa har jag anfört i motionen, och tills det blir bevisat, att detta är fel, litar jag på de sakkunnigas uppgifter. De sakkunniga ha också yttrat, att man i fråga om dekorationer bör vara ytterst sparsam. Det är nämligen inte den vägen man skall vinna publik, utan det är på sångens och musikens område, som operapubliken skall intresseras. Nu säges, att man följt de sakkunnigas förslag, men jag skall bara be att få påpeka, att i operan »Nero» användes inte mindre än 52,000 kronor till dekorationer och kostymer. Jag vet inte hur det slog ut, om operan verkligen spelade in så mycket, men inte tror jag det blev så mycket över, när dessa dekorationer och kostymer blivit betalda. Man har tydligen, åtminstone i detta fall, inte följt de synpunkter, som de sakkunniga uttalat. Styrelsen har inte kunnat bestrida, att flera föreställningar lämnat mindre än 700 kronor i recett, men gör följande uttalande: »Ett av de verk, som under spelåret 1925—26 vid sitt framförande inbringade föga mer än den av motionären som bevisande fel i organisationen nämnda summan 700 kronor, var Beethovens 'Fidelio'. Ledningen ber få framhålla, att den anser det vara en plikt för institutionen att, just emedan den är statsunderstödd, framföra denna underbara opera, trots att den knappast kan bliva ett s. k. populärt verk.» Ja, jag kan och skall givetvis inte ge mig in på uttalanden i fråga om denna operas konstnärliga värde.

Ang. omorganisation av kungl. operans verksamhet.

(Forts.)

Ang. omorganisation av
kungl. operans
verksamhet.
(Forts.)

Det är jag inte vuxen. Det erkänner jag villigt. Men om jag inte misstager mig, uppfördes denna opera första gången 1832. Det är således snart hundra år sedan ifrågasvarande opera första gången uppfördes i Stockholm, och om den efter en nära hundraårig tillvaro inte kunnat, som man säger, »slå igenom» utan skall spelas för tomma bänkar, då måste det väl ändå anses som slöseri att fortsätta därmed. Detta kan i någon mån motivera det uttryck, som styrelsen reagerade emot, nämligen att man inte tillräckligt varsamt handhade den ekonomiska sidan av operans verksamhet.

Jag får erkänna ett ottydligt uttryck från min sida. I motionen säges, att operan spelat under 11 månader av året. Det skulle naturligtvis vara under 11 av årets 12 månader, ty med undantag av juli har operan spelat under hela året. Den gav, om jag inte misstager mig, 9 föreställningar i augusti och 6 i juni. Således var det endast under juli som inga föreställningar gävos. Det var väl ett förbiseende, att jag glömde de orden, men meningen var naturligtvis, som sagt, att det spelades under 11 av årets 12 månader. Jag skall därför inte tvista med styrelsen, då den säger, att »9^{1/2} månader har varit maximum». Vidare synes styrelsen utgå ifrån, att antingen måste det vara helårs- eller halvårsengagemang samt att jag skulle tänkt mig, att halvårsangagemangen skulle betalas med hälften av gaget för helårsengagemang. Ett sådant resonemang får helt och hållet stå för styrelsens räkning. För mig är det fullkomligt främmande. Det kategoriska uttalandet, att det skulle visa sig omöjligt att erhalla personal, om det inte kunde ges annat än halvårsengagemang, det vilar väl ändå på en viss obekantskap med det verkliga livet, sådant det nu ter sig. Det är för stora delar av vårt folk sannerligen inte sådana tider, den dag som är, att man kan våga att sätta sig upp på så höga hästar och säga: Allt eller intet. Det är ett gammalt ordspråk som säger, att man skall aldrig säga aldrig.

Styrelsen yttrar vidare beträffande Metropolitan Opera i New York, att »det var särdeles olyckligt av motionären att framdraga just denna opera som en förebild för vår egen statsunderstödda kulturanstalt. Metropolitan Opera är en lyxopera, en dyrbar leksak för New Yorks miljardärer». Dessutom framhålles, att den går med en årlig förlust på inte mindre än 7^{1/2} miljoner kronor på 6 månaders operasäsong. Ja, en liten jämförelse med vår egen opera skulle kanske ändå här vara på sin plats. Skulle manne inte också vi ha anledning att säga, att vår opera är en lyxopera och en dyrbar leksak? Skola vi jämföra förlusten på New York-operan med förlusten på Stockholmsoperan, så måste vi naturligtvis taga folkmängden såsom jämförelsegrund, och om denna opera i New York med dess 6 miljoner invånare har en förlust på 7^{1/2} miljoner kronor, så bleve förlusten för Stockholmsoperan, som nu utgör 1^{1/2} miljon på 500.000 invånare — så många är det kanske inte fullt — inte mindre än 18 miljoner. Jämförelsen är nog olycklig, men knappast på det sätt, som styrelsen tänkt sig.

Det kan nu inte förnekas, att trots allt vad styrelsen företar sig för att göra operan populär, så är det vissa saker, som åtminstone jag måste säga äro anmärkningsvärda. Det är exempelvis — jag skall bara taga ett par saker — operamaskeraden, denna stora maskeradbal, som är en mycket dyrbar historia. Utom att operan och hela dess personal, förmodar jag, ställes till förfogande, så drager den en kostnad av 15,000 kronor, som jag vill minnas det var ett år. Men jag har inte kunnat upptäcka, vad operan får i inkomster för dessa stora utgifter. En annan gång var det en välgörenhetsföreställning för ett helt annat ändamål. Detta är något, som jag för min del inte anser bör ske, då det till ganska stor del sker på statens bekostnad.

Det talas så mycket om sparsamhet, och särskilt i valtider äro alla människor så väldigt sparsamma. Men när det verkligen gäller att sätta sparsamheten i funktion, ja, då ställer sig saken annorlunda. Då är det så rysligt svårt att

kunna göra något, då är det så många hinder, som resa sig i vägen. För min del kan jag inte komma ifrån, att här är ett tillfälle, då det bör och måste sparas. Jag tror, att det kan göras; det är min fullkomliga övertygelse att det kan göras utan att det skall, som styrelsen säger, taga död på operan, vilket visst inte är min mening. Men jag är alldeles övertygad om, att inte en del besparingar skola ha en dylik verkan. Det skulle — jag skall villigt erkänna det — vara illa gjort, om något sådant steg skulle tagas. Jag uppberor att jag aldrig tänkt mig, att ett beslut i motionens syfte skulle leda till att taga död på operan. Och när man säger: Hellre ingen opera än en dålig eller medelmätigt, så måste jag också reagera, ty det har aldrig varit min tanke, att så skulle bli fallet, utan jag hade tänkt mig, att operan skulle kunna upprätthållas på sin höga nivå även med en kortare speltid, och det tror jag också att den kan. Operan har nu bestått i 150 år, men den stora delen av folket står fortfarande oförstående för den. Den klassiska musiken, som musikkännare och de i denna konst initierade njuta av, är ju något som det aldrig går att lära folket i gemen att begripa. Det är bara en ringa del som förstår detta, och jag tror därför, att om man ser saken i stort, så får man inte alltför högt uppskatta vad operan såsom kulturanstalt uppnått.

Ja, herr talman, jag skall inte upptaga tiden längre. Jag vill bara till sist poängtera, att det aldrig ett ögonblick varit min tanke, att vi skulle få fram en dålig opera i stället för den vi ha, utan de synpunkter, som jag förfäktat, ha kommit fram uteslutande för att vi skulle kunna minska de stora förluster, som operan nu går med.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan inte annat än uttala min oförställda beundran för motionären, som besitter den insikt i konstens mysterier, att han vågat sig på att t. o. m. uppträda som reformator av vår opera. Jag tror inte, att det finnes någon i statsutskottet, som på det området är tillräckligt initierad för att kunna skaffa sig en med motionärens likvärdig plattform, från vilken försvaret skulle kunna presteras. Allraminst besitter jag själv denna insikt, men jag måste i alla fall föra utskottets talan i ärendet.

Så till vida kunna vi följa motionären, att vi inse, att operan är en dyrbar inrättning, och vi kunna också med honom hysa den önskan, att om möjligt kostnaderna för detta konstens tempel kunde i någon mån nedbringas. Men när det gäller att finna botemedlet, då kunna vi inte kontrollera, huruvida det förslag, som motionären framställt, verkligen är rekommendabelt eller inte. Emellertid förefaller det från rent praktiska synpunkter, som om det ej skulle vara det. Det huvudsakliga botemedel, som motionären föreslagit, är att spelåret skulle inskränkas till ett halvt år och att antalet föreställningar skulle inskränkas till 3 à 4 i veckan. Man får då tänka sig, hur detta skulle gestalta sig. Givetvis måste operan för det arbete, som den skulle utföra under ett halvt år, förfoga över ungefär lika stor stab av konstnärer, som den har under spelåret för närvarande, och man måste också upprätthålla kravet på att dessa i konstnärligt avseende inte få stå på en lägre nivå än de konstnärer, som under nuvarande ordning äro anställda vid operan. Skulle detta senare bli fallet, komme konsten att sjunka, och det vill ju inte heller motionären. Men om man skall uppehålla en stab för ett halvt spelår, en stab, som är konstnärligt kvalificerad, så må man ingalunda tänka sig, att man kan få engagemang med en sådan på mycket billigare villkor än nu, ty även om artisterna bleve lediga under sex månader av året, så måste de ju leva även då, och det är inte så alldeles säkert, att de under den lediga tiden kunde skaffa sig några avse-

Ang. omorganisation av kungl. operans verksamhet.

(Forts.)

*Ang. omorganisation av
kungl. operans
verksamhet.*
(Forts.)

värda inkomster. I vissa fall torde det kanske bli möjligt, i andra icke. I varje fall skulle deras ställning bli tämligen osäker, och de måste därför utan tvivel vid uppgörandet av engagemang betinga sig ungefär samma belopp eller åtminstone i det närmaste detsamma, som om de vore bundna vid operan hela året. Men då förstår jag inte, hur det skulle gagna ekonomien. Jag menar, att jag inte förstår, hur det kan beräknas, att den skulle bli bättre än den under nuvarande förhållanden är, och inte heller kan jag förstå, hur motionärens strävan för, att krafterna må utnyttjas så mycket som möjligt, skulle kunna förverkligas, ty det vore väl snarare ett slöseri med krafter från operans sida att låta dem gå lediga ett halvt år.

Ja, detta är funderingar från rent praktisk synpunkt. Hur det skulle ställa sig i konstnärligt avseende, det vågar jag inte alls inlåta mig på att beröra. Jag kan verkligen inte tilltro mig något omdöme, huruvida den eller den operan bör upptagas på repertoaren; jag kan lika litet inlåta mig därpå som på frågan om operor böra givas med kortare eller längre mellanrum. Detta är väl saker, som det tillkommer de mera konstnärligt initierade att bedöma. Men med bortseende från detta förefaller det, som om rent praktiska skäl skulle tala emot motionärens förslag. Därtill är att märka, att det ju nyligen skett en utredning i frågan. 1923 tillsattes sakkunniga för utredning angående besparingar vid operan. Dessa sakkunniga ha framlagt ett förslag, som man även börjat tillämpa, men det har inte gått så lång tid ännu, att man säkert kan bedöma resultatet av de åtgärder, som dessa sakkunniga ha föreslagit. Att innan större erfarenhet vunnits sätta igång en ny utredning har utskottet ej ansett sig böra tillstyrka.

Jag kan inte gå närmare in på ett bemötande av allt vad motionären framhållit, men med åberopande av de korta antydningar jag gjort till försvar för utskottets hemställan, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i ärendet.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Bara ett enda ord. Då den ärade talaren framhöll, att det var på grund av löneförhållandena, som man inte skulle kunna göra några besparingar, så vill jag bara påpeka, vad de sakkunniga yttrade i sitt utlåtande av 1924. De säga nämligen, att förlusterna hava tiodubblats sedan tiden före kriget och att lönernas starka stegring under senare åren i främsta rummet varit orsaken härtill.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med bifall till den i ämnet väckta motionen i övrigt godkänna vad utskottet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av den gamla gymnasiebyggnaden i Karlstad;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av ett markområde för anläggande av väg till folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring vid lotsbarnskola; samt

nr 49, i anledning av väckt motion om beredande åt lärarinnor i hushållsgöromål vid fortsättningsskolor av rätt till bostad och bränsle eller ersättning därför.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att förlägga repetitionsskolas båda årskurser till ett och samma läsår.

*Ang.
föreläggningen
av lärotiden i
repetitionsskola.*

Med föranledande av två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 27, av herr *S. H. Kvarnzelius* och den andra inom andra kammaren, nr 41, av herr *I. Englund*, vilka motioner hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om sådan ändring i gällande bestämmelser rörande föreläggningen av fortsättningsskolans lärotid, att i sådan repetitionsskola, som avsåges i § 56 fortsättningsskolestadgan, skolans båda årskurser skulle kunna förläggas till det läsår, som följde omedelbart efter barnens avgång från den egentliga folkskolan.

Reservation hade anmälts av herr *K. A. W. Björck*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Björck: Herr talman! Vid det nu föredragna utlåtandet har jag fogat en blank reservation och jag anser mig med ett par ord böra belysa den skiljaktiga ståndpunkt, som jag intar i förhållande till utskottets majoritet.

Den motion, som från statsutskottets sida har föranlett förslag om utredning angående viss förändring i stadgan angående fortsättningsskolan, innehåller obestriddligen en sund och riktig kärna. Det är förnuft i den motionen, så långt den åsyftar de hjälpklasser, som städerna och de stadsliknande samhällena i en tyvärr alltför ringa utsträckning anordnat. Men genom det sätt, på vilket motionen inriktats har utredningskravet kommit att omfatta inte bara dessa från hjälpklasser utexaminerade barn. Det hänvisas visserligen till § 48 i folkskolestadgan, men det förefaller mig som om motionärerna inte hade tillräckligt beaktat, att nämnda paragraf innesluter två vitt skilda kategorier av barn, vilka i nu förevarande avseende böra behandlas helt olika. Det första momentet omfattar nämligen de lekamligen fattiga, och för denna kategori finnes det, såvitt jag kan bedöma saken, inte alls någon anledning att öka olyckan genom att från det allmännas sida medgiva vederbörande att gå uti livet sämre rustade än dem, som i ekonomiskt avseende äro gynnsammare ställda.

Men § 48 innefattar också ett andra moment, som talar om de andligen fattiga, och det äro dessa andligen fattiga barn, som motionärerna egentligen tagit sikte på, fastän deras yrkande har fått en alltför vid avfattning. Jag har ansett, att dessa ting borde ha fullt klargjorts, när man nu begär en utredning i motionens syfte, och jag har fått så mycket större anledning att hävda den ståndpunkten, som en undersökning givit vid handen, att man inte heller i skoldistriktet bestämt håller dessa kategorier åtskilda. Det finns skoldistrikt i vårt land, där ända till en tredjedel av barnen avgå enligt § 48, och det finns i motionärernas egen hembygd åtminstone ett skoldistrikt, där avgången enligt § 48 uppgår till 10—12 %. Det är ju uppenbart, att ingen landsända i vårt land gärna kan vara så degenererad, att de psykiskt undermåliga uppgå till så stor del av befolkningen.

Ang.
föreläggningen
av lärotiden i
repetitions-
skola.

(Forts.)

Det är, herr talman, denna synpunkt, jag har velat betona med hänsyn till den fortsatta utredningen, nämligen att man bör göra en bestämd skillnad mellan de barn, som på grund av klen fattningsförmåga avgå från folkskolan med minimikunskaper eller utan att hava inhämtat vanliga kunskapsmått, och dem, som på grund av fattigdom beredas tidigare avgång från folkskolan. Den senare gruppen bör enligt min mening icke utsättas för det olycksödet att få sina kunskaper i fortsättningsskolan inknappade.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m.

Genom en den 26 november 1926 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 10, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

- lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare;
- lag om internering av återfallsförbrytare;
- lag om verkställighet av förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt av internering av återfallsförbrytare;
- lag om tillsyn över dem, som utskrivits på prov från vårdanstalt för förminskat tillräkneliga förbrytare eller från interneringsanstalt för återfallsförbrytare;
- lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning;
- lag om ändrad lydelse av 1 och 6 §§ i lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag; samt
- lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Hederstierna*, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå nu föreliggande proposition;

2) av herrar *Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Brånalt och *Christenson* i Södertälje, som av angivna orsaker yrkat, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 med förslag till lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om ny utredning i ämnet, under beaktande av i reservationen anförda synpunkter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! Då det väl kan hysas förhoppning om, att riksdagen nu kommer att antaga dessa lagar, så ber jag att få yttra några ord om deras syfte, så mycket mer som de torde vara de första i sitt slag och i viss mening inte blott i vårt land men överhuvud i alla länder.

Det straffsystem, som nu gäller i kulturländerna, är något mer än 100 år gammalt, kan man säga, och under denna långa tid har det helt naturligt framträtt brister, som man i begynnelsen ingalunda hade tänkt sig. Några av dessa brister ha i våra dagar nödortfigt avhjälpits, t. ex. det förhållandet, att en förstagångsförbrytare, vilkens brottslighet kanske varit av tillfällig och kanske tämligen oskadlig natur, utan vidare stoppats in i fängelset och rätt ofta återkommit sämre än när han kom in, kanske på det sättet så småningom blivit verklig brottsling. Detta har ganska mycket avhjälpits genom den s. k. villkorliga domen.

*Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)*

En annan brist var, att den som hade många år suttit inne i en straffanstalt och levat avskild från världen, släpptes plötsligt ut i det fullt fria livet; synnerligen ofta var han då oförmögen att hålla sig uppe och började snart begå nya brott. Detta har väsentligen avhjulps genom att man inskjutit ett övergångsstadium, den s. k. villkorliga frigivningen. Men det återstår ännu brister och ganska svåra brister i straffsystemet att avhjälpa. En sådan allvarig brist är det, som denna lag har tagit sikte på.

Det förhåller sig nämligen så, att det finns en del — visserligen en tämligen liten bråkdelen, men i alla fall en del straffångar, på vilka straffet förefaller absolut icke ha någon verkan eller åtminstone ingen god verkan. Ifrågasvarande brottslingar låta fördela sig i två typer. Dessa typer måste behandlas olika, och det är just därför det är två lagar och icke en, som här föreslås.

Den första av dessa typer leder tanken till ett uttalande, som vi ha många gånger hört, visserligen mest från lekmannahåll, och som man ännu alltjämt både hör och ser. Det är den satsen, att all brottslighet är i själva verket något slags psykisk abnormitet; den människa, som begår ett avsevärt brott, kan inte vara normal, menar man, det är någonting av sinnesrubbing i det. Ingen-ting kan vara falskare efter min mening än den satsen, på detta allmänna sätt uttalad. Om vi antaga ett spätt barn med de allra bästa anlag och antecedentia hos sina föräldrar o. s. v., som stoppas in i en miljö av tjuvar eller andra brottslingar, beror det visserligen icke på något abnormt i detta barns anlag, att det utvecklas till en brottsling. Snarare vore det abnormt, om det *icke* utvecklades till en brottsling, så visst som det är just människans normala natur, framför allt under uppväxttiden, att hon tar efter vad hon ser och hör. Det är således mycket långt ifrån, att brottsligheten får lov att anses såsom en psykisk abnormitet. I de allra flesta fall kan man efter vanliga psykologiska lagar förstå brottslighetens uppkomst, om man bara ger sig tid och besvär att studera orsakerna i det särskilda fallet.

A andra sidan kan det inte förnekas, att det finns fall, lyckligtvis icke alltför många, där brottsligheten icke kan förstås på annat sätt, än att den hänger ihop med något slags psykisk abnormitet. Vi ha alla hört talas om exempelvis lustmord och varjehanda annat dylikt, men även i mindre grader förekommer det. Det var dessa fall som på sin tid föranledde ropet på stränga straff, dessa fall där åskådaren stod häpnande och inte kunde förstå dem från den vanliga mänskliga naturen. Just dem ville man straffa strängare än andra, ehuru man redan för mycket länge sedan hade kommit till det resultatet, att alldeles klart och tydligt sinnessjuka människor borde vara fria från straff. Dessa däremot, som inte voro riktigt sinnessjuka, inte riktiga idioter och som beingo dessa underliga, grymma och perversa brott, för dem kunde man icke finna nog stränga straff.

Emellertid kom det en tid, då lagarna började befatta sig särskilt även med dessa mellanstadier — d. v. s. inte alla lagar men några — och till dessa lagar hör även vår svenska strafflag ända sedan år 1864, då den kom till. Den uppställer fallet — vilket många ännu gällande lagar *icke* göra; den utgår där-

Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

ifrån, att det finns folk, som varken äro riktigt kloka eller riktigt galna, och säger, att dessa icke skola behandlas med hospital och straffrihet och inte heller med fullt straff, utan med ett slags bråkdelen av straff, ett mindre straff än den fullt tillräknelige, som skall ha fullt straff. Frånvaron av skuld betyder enligt lagen, att intet straff skall ådömas, med vad som är mitt emellan — halv skuld eller dylik — skall medföra halvt straff.

Detta kan låta ganska naturligt, så länge man inskränker blicken till att se endast på straffet som vedergällning och vill uppväga »skulden» med ett visst lidande, som avpassas efter skuldens grad. Men ser man på annat sätt, tänker man mera på faran för samhället av brottsligheten, kommer man till det resultatet, att denna ståndpunkt i t. ex. vår gällande lag är praktiskt sett den mest förkastliga, som lagstiftaren kunde finna på. Den betyder nämligen, att en hysteriker, epileptiker eller dylikt, som begått ett av dessa fasansfulla och på sitt sätt obegripliga brott, i stället för att sättas in på livstid, som man skulle ha gjort, om han varit klok, eller åtminstone på tio år, får kanske tre eller fyra års straffarbete. Att han får dem, det må nu vara, men det fördömliga är att han släppes ut i det fria, när dessa tre eller fyra år ta slut.

Härtill kommer emellertid ytterligare, att dessa tre, fyra år, som han sitter där inne i straffanstalten, ha efter all erfarenhet den verkan, att de visserligen icke göra honom mindre farlig utan mera farlig. Hans abnormitet — det gäller speciellt hysteriker och epileptiker, som äro de vanligaste typerna — växer genom den hårda disciplinen och det mekaniserade livet. Sådant passar inte för denna sjuka människa, utan han blir desperat och kommer i de flesta fall ut betydligt värre än han kommit in. Därtill kommer han, som sagt, förr ut än en normal.

Sådan är denna typ, och det torde vara tämligen oemotsägligt, att på denna punkt måste man förr eller senare på ett eller annat sätt genomföra en reform.

Men det finns även en annan typ, som är mycket olika den jag nu talat om. Det är nämligen människor, som icke på något sätt kunna bevisas vara psykiskt abnorma, annat än så till vida att de oupphörligen begå brott. De begå i regel medelsvåra brott, sällan grövre brott än t. ex. inbrottsstöld, mestadels är det just stölder. Småningom sättas de in på ett eller annat års straffarbete, så släppas de ut, och väl äro de komna ut, så begå de nya brott — in infinitum; det kan räcka hur länge som helst.

Vi gjorde i den kommitté, där jag var ordförande och som på sin tid utarbetade det förslag, som ledde till de här föreliggande, ett slags enquête över de tjugu första åren av straffregistrets tillvaro, från 1901 till 1921, och gingo igenom alla de personer, som enligt förslagets måttstock skulle ha kunnat in-
terneraras. Det visade sig då, att det under dessa tjugu år fanns ungefär ett åttiootal som uppfyllde villkoren, som under denna tid blivit tillräckligt ofta dömda till straffarbete.

Vad angår dessa personers livsbilder, var det ganska nedslående att betrakta dem i detalj. Den som under de tjugu åren oftast hade ådragit sig dom på straffarbete, hade hunnit med icke mindre än femton sådana domar under de tjugu åren, och den som fått det största antalet resor stöld på sig — han hade börjat före 1901 — blev dömd för sjuttonde resan stöld. Den som hastigast kommit tillbaka efter att ha undergått straffet, som tog minst tid på sig för att begå nya brott, hade blivit dömd tio gånger och ingen av dessa gånger väntat längre med att begå ett nytt brott än högst 24 dagar. Vidare tycks det höra till deras liv, att de ha en benägenhet att undvika att dömas av samma underrätt mer än en gång. Deras liv är ytterst ambulerande; bland de åttio fanns det en som tretton gånger hade dömts till straffarbete men inte två gånger av samma domstol. Det var många platser från Stockholm till Kri-

stinehamn och från Härnösand till Kalmar, kors och tvärs genom riket, som han besökt, men han hade aldrig gjort om ett brott på samma plats, där han förut varit dömd.

Sådan är denna typ, och man måste väl medgiva, att ett evinnerligt ut och in mellan fängelse och frihet kan inte vara rätta sättet, utan man bör försöka finna någon annan metod, som gör dessa förfelade liv något mindre meningslösa än de äro. Det bör nämligen tilläggas, att en stor del av denna andra typ kan vara mycket skickliga arbetare och sköta sig alldeles utmärkt i straffanstalterna, så länge de bara ha den hårda handen över sig och icke stå på egna ben. Men släppas de ut i det fria är det slut. Ingen villkorlig frigivning hjälper, ingenting; så snart inte piskan är över dessa förtappade, äro de totalt borta.

Vad som bör göras med dessa båda typer, de förminskat tillräkneliga och dessa sista, som man nästan skulle vilja kalla de eviga återfallsförbrytarna, kan inte vara mer än en sak, och det är, att eftersom de inte duga att leva i frihet som andra människor, så får man ta friheten ifrån dem. Men då man kan beräkna att nödgas beröva dem friheten för mycket lång tid, vida längre än som skulle motiveras av straffet, får man i rättfärdighetens namn, efter mitt sätt att se åtminstone, behandla dem lindrigare än vanliga straffångar. De stickas ju in i anstalterna och veta inte, när de komma ut. Det kan hända att de stoppas in för livet. Det ligger något mycket nedtryckande för människan i denna ovisshet, och man bör väl erkänna, att densamma i och för sig är ett ganska stort lidande. Det torde således vara ganska befogat, om man under denna obestämda och långa tid behandlar dem så milt som med ändamålet är förenligt. Härav följer det viktiga korollarium, som varit en tvistefråga och ännu är det i de olika ländernas lagstiftning, att då bör man icke först ge dem straff och sedan förvaring. Förtjänar brottet tre års straffarbete, så bör man icke först ge detta tre års straffarbete och sedan sätta in dem för livet eller för en mycket lång tid. Jag kan för min del inte förstå, att rättfärdigheten skulle kräva något sådant. Då brottslingen utstått tre års straff, har han fått vad den s. k. rättfärdigheten kräver: »vedergällningen» för brottet. Att därutöver beröva honom friheten för livet betyder ofrånkomligen att öka hans lidande över det »rättfärdiga» måttet. Och då man praktiskt sett vinner fullt ut detsamma genom att från början behandla honom på det milda sättet men på lång tid, synes det mig icke finnas något skäl emot detta sistnämnda tillvägagångssätt, i all synnerhet om man vidtar den försiktighetsåtgärden, vilket denna lag gör, att man för alla abnorma fordrar, att de skola vara inne i förvaringsanstalter minst lika lång tid som strafftiden, och för återfallsförbrytarna, dem som ständigt komma igen, tillägger, att de aldrig släppas ut, förrän de suttit två år *utöver* den ådömda strafftiden. Då kan jag inte finna annat, än att rättfärdigheten har fått sitt fullt ut.

Nu vill jag göra reservanten i denna punkt den rättvisan, att han har visserligen med sig de nu gällande lagar, som i någon mån kunna anses upptaga detta problem. De äro icke många, och med ett undantag ha de endast hållit sig till den ena typen nämligen nr 2, icke till typen nr 1. Det är huvudsakligen den norska, engelska, franska och italienska lagen, jag syftar på. De följa systemet att först straffa och sedan förvara, och det må ju reservanten betrakta såsom ett skäl för sin ståndpunkt. Men om man går ett steg längre i lagstiftningen och ser på alla de förslag, som nu föreligga, visar sig ett helt annat förhållande. Då visar sig en genomgående, ytterst utpräglad tendens i den moderna lagstiftningen att slopa denna gamla ståndpunkt och i stället låta straffet falla bort och utbytas mot förvaring. Om jag bortser från det svenska förslaget, som ända ifrån början, från det mitt utkast 1916 kom till, och sedan under de stadier det därefter passerat hållit sig på denna ståndpunkt, gäller detta det finska förslaget, de tre senaste danska förslagen —

*Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
förvaring av
förmånskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

inte de tidigare, men förslagen av 1917, 1923 och 1924 — det italienska av 1921, det tjeckiska av 1921, det schweiziska av 1918, de båda belgiska av 1923 och 1925 o. s. v. Man kan utan någon överdrift säga, att den ståndpunkten absolut segrat i den moderna lagstiftningen. Det land, som hållit emot ända till nu, är Tyskland. Den tyska lagstiftningen har icke velat gå med på detta, men det sista tyska förslaget av 1925 har kapitulerat — visserligen i en maskerad form för att rädda sin honnör — ett slags *Ehrenrettung*. Det lägger nämligen som alternativ i domstolens hand att utdöma förvaring, som verkställes omedelbart, och att när förvaringen är slut förklara, att straffet faller bor. Därmed är bryggan slagen; det kan väl svårligen betraktas annat än som en tidsfråga, när detta förslag blir lag i Tyskland, och, jag kan tillägga, även i Österrike, ty meningen är, att där det gamla förslaget av 1912 skall försvinna och att man i stället skall anta det tyska förslaget, när det blir lag i sitt hemland.

Jag kanske får tillägga några ord om den andra reservationen. Den tycks väsentligen vila på en ekonomisk farhåga, i det man synes ha tänkt sig, såvitt jag kan förstå att läsa mellan raderna, att den s. k. nämnden skulle kunna oförhappandes växa ut till ett ämbetsverk. Såvitt jag kan tränga in i saken, finns det emellertid i detta fall knappast den allra minsta möjlighet för, att sådant skulle kunna ske, ty denna nämnd har ingenting annat att göra med än den mycket tränga krets, som bildas av typen nr 1 plus typen nr 2, och hur man räknar, lär man för typen nr 1, när åren fått gå, icke kunna komma upp till mer än ett maximum av femtio stycken internater och för typen nr 2 knappt ens så högt. Detta lär inte kunna betyda mer än allra högst tio stycken, som årligen sättas in i båda anstalterna tillsammans, och motsvarande antal, som utskrivs. Men om antalet inskränker sig härtill, kan det väl icke skäligen befaras, att nämnden växer ut till ett ämbetsverk. Inte ens lär det kunna befaras — det har jag förvissat mig om senast genom att i dag samtala med fångvärdsschefen — att det behöves en särskild syssla som sekreterare i nämnden, ty efter hans bestämda uppfattning — och det är inte heller för mig möjligt att finna något annat — går det alldeles utmärkt att lösa denna mycket begränsade uppgift med de krafter, som för närvarande stå till fångvärdens disposition. Jag tror sålunda, att man inte alls behöver räkna med den ekonomiska sidan av saken.

Om man återigen ville förkasta nämnden på den grund, att den är ett särskilt organ, och göra gällande, att vi skola hellre ha en förvaltningsmyndighet, skulle jag tvärtom vilja säga, att den största fördelen med nämnden är, att man får en speciell och permanent inrättning. Vi få då personer, som utses på sådant sätt, att man har fullgoda garantier för, att de äro kompetenta att bedöma fallen, och det är ingen anledning att befara, att de icke skulle fortsätta sitt uppdrag under ganska lång tid. Om man ville, såsom i det senaste danska förslaget av år 1924, vilket nu såsom regeringsproposition ligger på danska riksdagens bord, lägga det i justitieministerns hand att släppa ut alla dessa internater, skulle detta för det första icke stämma med vår allmänna uppfattning — vi ha ju ingen ministerstyrelse — och för det andra skulle vi råka ut för de täta ombytena av justitieminister, vilka strida mot intresset av permanens.

Något liknande kan sägas om det andra förslaget, att lägga avgörandet i domstolens hand mer än lagen gör. Jag tror, att domstolarna skulle betacka sig för en sådan anordning. Det skulle inte alls vara lämpligt, om domstolarna bestämde, att en person skall sitta inne, när nämnden anser, att han skall slippa ut, och inte heller tvärtom.

Jag tror för min del, att den ståndpunkt, som nämnden intar enligt förslaget, är just den lämpliga och att detta organ, som nu skulle inrättas, kom-

mer att i praktiken visa sig mera tillfredsställande, än om det inrättades enligt något annat framkommet förslag.

Jag ber således, herr talman, för min del att på det livligaste få rekommendera förslaget i oförändrat skick till riksdagens godkännande.

*Lagförslag om
förvaring av
förminskade
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Herr Hederstierna: Efter det anförande, som departementschefen nu hållit, har jag för min del ingen anledning att komma med något referat av eller överblick över vad detta förslag innehåller, utan jag skall be att genast få kasta mig in medias res i de frågor, i vilka jag icke kan ansluta mig till departementschefen.

För att nu genast binda mitt anförande vid vad departementschefen yttrat, vill jag först säga, att jag blev förvånad över departementschefens påstående, att den moderna rätten i detta avseende överallt anslutit sig till statsrådets ståndpunkt. Statsrådet sade, att man är benägen att taga bort straffet, när brottslingen är dömd såväl till ett visst straff som till förvaring. Vidare förklarade statsrådet, att det är den moderna rättens mening att i ett sådant fall icke straffa utan endast intaga honom på förvaring. Det förvånar mig då, att statsrådet kunde säga detta utan att göra något undantag för den tyska rätten. Nu har ju statsrådet förklarat, att man också där givit sig in på statsrådets princip, men jag trotsar någon att utan denna förklaring av departementschefen kunna säga, att det tyska strafflagsförslaget av år 1925 — jag har det liggande här på min pulpet — verkligen gjort detta. Statsrådet sade, att det har varit en Ehrenrettung, och därför skulle man på något sätt blanda bort korten. Men jag kan icke läsa detta förslag annat än på det sättet, att man i första rummet fortfarande sätter straffarbete, medan det i andra rummet och under vissa förhållanden skall bli förvaring. Det är ju möjligt, att det förhåller sig så, som herr statsrådet med sina bekantskapskretsar över hela världen fått reda på, och att detta endast är en Ehrenrettung, men inte kan en vanlig människa läsa ut detta.

Från den ståndpunkt, som jag enligt vad som framgår av reservationen allt fortfarande har, måste jag hålla på att den, som är dömd till straff, också skall undergå sitt straff, innan han förvaras. Motsatsen betraktar statsrådet rent av såsom ett korollarium för sin ståndpunkt, oaktat vi sålunda i princip hava samma ståndpunkt. Jag är förvisso ense med honom både om förvaringen och interneringen, men vi skilja oss i alla fall åt. Statsrådet förklarade, att hans åsikt endast är ett korollarium för vår gemensamma princip, under det att jag finner det vara det motsatta. Men detta beror därpå, att statsrådet och jag hava två i princip olika ståndpunkter sålunda, att statsrådet vill hava det hela såsom en princip: Förvaring, internering och straff, allt går ut ur samma principiella ståndpunkt, under det att jag med min åsikt icke kan ansluta mig därtill. Jag vågar påstå — och jag förmodar, att statsrådet är med om detta — att denna min åsikt mera ansluter sig till vår nu gällande strafflag, än vad herr statsrådets gör.

Här finnas två olika saker att tillvarataga, den ena är straffet, följden av ett begånget brott, och den andra statens, samhällets rätt att skydda sig mot sådana personer, om vilka man förstår, att de alldeles givet skola fortsätta med att begå brott. Enligt vår strafflag finns det personer, som äro så beskaffade, att de under alla förhållanden icke kunna straffas utan äro otillräkneliga och således genast skola tagas in på hospital. De äro icke så beskaffade, att våra mänskliga lagar passa för eller kunna tillämpas på dem. De andra, om vilka vår strafflag säger, att de skola straffas ehuru med ett lägre straff, än vad som skulle bliva fallet då det gäller vanliga förbrytare, skola hava detta lägre straff. De äro någonting mitt emellan de fullt otillräkneliga och de vanliga människorna, och de skola straffas. Är det då riktigt att helt enkelt avskaffa detta tillstånd? Då skulle man naturligtvis inte alls döma dem till någonting.

Lagförslag om
förvaring av
förmånskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

De skulle insättas på förvaringsanstalt, men de skulle inte alls dömas till något straff. Då kunde jag förstå, att det vore någon reson i det, men om domstolarna skola döma dem till straff, så skola de också straffas. Finner man i detta sammanhang, att de hava betett sig på ett sådant sätt, att man icke kan släppa ut dem för framtiden, skall man sedermera intaga dem till förvaring.

Saken är nämligen den — och det var herr statsrådet alldeles på det klara med och den förste att förfäktat — att de personer, som intagas till förvaring och internering, icke komma att behandlas såsom straffarbetsfångar, utan de äro, såsom framgår av lagförslagen, att betrakta som fängelsefångar. Under det att de sålunda av vår strafflag dömas till straffarbete och få avtjäna detta straff, komma andra enligt statsrådets mening visserligen enligt lagen att dömas till straffarbete, som de dock icke skola undergå, utan behandlas på ett sådant sätt, som är jämförligt med fängelsefångarnas. Hur tror herr statsrådet, att detta kommer att i praktiken verka bland allmänheten? Tjuven vet, att han blir väl behandlad såsom fängelsefånge. Han blir försörd och kommer att sitta där i årtal, under vilken tid han kommer att ha det ganska bra, medan en annan stackare, som dömts till 9 års straffarbete, skall in och avtjäna detta straff. Det är detta, som för mig är så motbjudande och som gör, att det, såvitt jag förstår, av den allmänna meningen kommer att uppfattas sålunda, att den, som sättes in på förvaring eller internering, mera blir att jämföra med en sådan stackare, som är intagen på hospital. Han har det ju ganska bra, fastän han icke får komma ut, men det straff, vartill han blivit dömd, slipper han ifrån.

Herr statsrådet sade, att de många år han är dömd till komma att bliva deprimerande för honom i framtiden. Har statsrådet den åsikten, skulle statsrådet hava lagt fram ett annat förslag om ändring i strafflagen. Att det ena ögonblicket säga, att en person skall dömas till straff, och i det andra, att han aldrig behöver avtjäna det är väl icke rätt. Han skall visserligen sitta inne i 10—20 år, men det straffarbete, som han i enlighet med vår lag är dömd till, skall han icke undergå. Det är detta som stöter mig, och det kommer säkert att i framtiden av den allmänna meningen icke mötas med det gillande, som herr statsrådet förmodade. Detta är anledningen till min reservation, och det gör, att jag kommer att yrka avslag på förslaget. Om tiden medgivit det, skulle jag hava utarbetat ett nytt lagförslag, där jag gått in på hela problemet om verkställandet av straffet, innan en person kunde komma på förvaring eller internering, men den upptagna tiden under riksdagsarbetet har icke medgivit utarbetandet av ett sådant förslag.

Däremot äro statsrådet och jag alldeles överens i fråga om den reservation, som är avgiven av några andra ledamöter av utskottet. Jag tror, att det är i sin ordning, att dessa psykologiska förhållanden bedömas av en nämnd, där chefen för fångvårdsstyrelsen bör vara självskriven samt en eller högst två läkare och en domare böra sitta. Jag tror, att det är en klok anordning, ty människor bli erfarna på detta område och kunna riktigt bedöma, hur sådana personer böra behandlas. I detta avseende har jag ingenting emot propositionen.

Med den mening jag nyss uttalat återstår mig dock ingenting annat än att yrka avslag på propositionen.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman, mina herrar! På samma gång som jag får instämma i den siste ärade talarens anförande i dess första del, har jag begärt ordet för att säga några ord angående den andra reservationen, med vilken jag i stort sett sympatiserar, inte därför att jag tror, att det behöves ligga ekonomiska beräkningar under, som hava någon bärande betydelse, även om sådana nog funnits, såsom herr statsrådet läst mellan raderna, utan

därför att hela detta institut, denna nya nämnd, är en institution i vår förvaltning, som jag icke med blida ögon ser. Om man jämför förhållandena i övrigt hos oss, kan man först och främst göra jämförelse med alkoholistlagen och den internering av alkoholister, som enligt denna lag äger rum. Där är det nykterhetsnämnderna, som taga initiativet, men det är Konungens befallningshavande, som därefter beslutar. Konungens befallningshavande kan emellertid besluta även utan nykterhetsnämnden, och det finns ju möjlighet att, då nykterhetsnämnden icke vill taga initiativet, få ett sådant till stånd ändå. Nykterhetsnämnden har sålunda icke fullt samma ställning som den nu föreslagna nämnden, men jämförelsen är av intresse. Detta med avseende å intagandet. När det sedan gäller utskrivningen, hava vi enligt alkoholistlagen en särskild tillsyningsmyndighet, och lika väl som man där kan använda en redan befintlig myndighet — ej någon nyskapad myndighet utan en redan befintlig myndighet — lika väl synes det mig vara möjligt att göra det här. Den erforderliga erfarenheten samlas och förefinnes lika väl hos en fast myndighet som hos en nämnd.

Vill man få en jämförelse med ett annat institut i vår rätt, som än mindre är efterföljansvärt, kan man erinra om arbetsrådet. Arbetsrådet har fått befogenhet att bestämma, vad som enligt arbetstidslagen menas med arbetare och huruvida ett visst företag faller under lagen eller ej. Detta binder domstolen. Det var på sin tid ett alldeles nytt moment i vår rätt, som jag då mycket skarpt motsatte mig, och jag kan icke finna, att det är någon anledning att utvidga dylika institut, då det gäller förvaring eller internering, så att sådan icke skall kunna ske, utan att nämnden har tillstyrkt. Nämnden skall ju ha två uppgifter: dels att medverka vid beslutet om interneringen genom att förorda eller vid avstyrkande hindra densamma och dels att besluta om utskrivning. Det senare kan enligt mitt förmenande lika väl ske genom en tillsyningsmyndighet, vilket är bättre och mera i överensstämmelse med våra allmänna förvaltningsprinciper. Jag behöver endast taga arbetsrådet såsom exempel, och det är ett exempel ad observandum sed non imitandum. Därför vore det synnerligen olämpligt att få denna nämnd. Vill man i nämnden se en säkerhet, en garanti för att domstolen icke skall besluta om internering eller förvaring på ett för den personliga friheten farligt sätt, må jag såsom min övertygelse bekänna, att jag hellre skulle ställa min frihet i beroende uteslutande av domstols prövning än av chefens för fångvårdsstyrelsen och en läkares, även om det vore tio läkare, som slogo ihjäl varandra, då det ju kunde tänkas vara någon säkerhet.

Jag kan under sådana förhållanden icke finna, att nämnden ur denna synpunkt är behöflig. Den är icke förenlig med våra förvaltningsprinciper, och därför ber jag, herr greve och talman, i anslutning i övrigt till vad den siste ärade talaren anført och under uttalande av den bestämda förhoppningen, att om detta avslagsyrkande skulle bifallas, vilket jag emellertid vet icke kan bliva fallet, till nästa riksdag ett omarbetat förslag framläggas, då jag emot själva saken icke har något att erinra utan helt ansluter mig till den tanke, som burit fram förslaget.

Herr Åkerman: Herr talman! Till en början vill jag nämna, att jag icke skall blanda mig i den tvist om en detaljfråga, som föreligger mellan justitieministern och herr Hederstierna angående innehållet i den tyska læren. Men så mycket må jag säga, att mellan de olika lagar och förslag, som finnas i världen, lutar nog vägskålen betydligt över åt den sida, till vilken detta förslag hör.

Herr Hederstierna har i sin reservation och även här i dag talat om det allmänna rättsmedvetandet. Ja, det förhåller sig väl ändå på det sättet, att alla människor ha en viss benägenhet att likställa sitt eget rättsmedvetande med

*Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
förvaring av
förmånskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

det allmänna, så att vad man själv finner vara bra bör nog också vara det allmänna rättsmedvetandet. Det är ju mänskligt och ingenting att klandra. Om man emellertid undersöker detta litet närmare, får man väl ändå, vilken uppfattning man än har, gå ut ifrån, att straffet bör ha ett förnuftigt ändamål och ej allenast vara en vedergällning, ett slags konsekvens, såsom herr Hederstierna sade, av ett brott. Då vädjar jag till herrarna, om det är ändamålsenligt att på en straffanstalt insätta en icke fullt tillräknelig person. Det straff han där får undergå, särskilt cellbehandlingen, är för honom fullständigt nedbrytande, han är intolerant och råkar i ett mycket värre tillstånd, än då han kom in. Då är det väl mera klokt att internera honom, såsom här föreslagits.

Jag medger gärna, att den åsikt jag förfäktar icke förefaller lika självklar, när det gäller den andra gruppen, återfallsförbrytarna. Men om herrarna se efter vad som kräves, innan en person kan dömas till internering, är det inga småsaker. Det fordras åtskilliga upprepade återfall och utståndna minst tio års straffarbete. Vidare skall han befinnas farlig för den allmänna säkerheten etc.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang omnämna ett uttalande som jag under ett samtal nyligen hörde av en lantman. Hans yttrande gjorde ett mycket starkt intryck på mig. På tal om en sådan brottsling, som gång på gång blivit dömd och suttit inne en lång tid, sade han: »Ja, har han en sådan meritlista bakom sig, är det för oss huvudsaken, att vi bli av med honom, sedan må man kalla det internering eller straffarbete, det tycker jag ungefär kan vara detsamma.» Jag finner detta vara en folklig uppfattning med mycken reson uti.

Det kunde vara åtskilligt mera att säga, men efter justitieministerns grundläggande anförande skall jag icke längre upptaga tiden.

Vad så beträffar herr Reuterskiölds invändningar mot nämnden, fick jag inte riktigt klart för mig, vilken institution han ville hava i stället för den nu föreslagna. I den delen är jag alltså förhindrad att replikera honom. Men då han sade, att han hellre ville ställa sin frihet till domstolens förfogande än till nämndens, måste han hava missuppfattat förslaget. Det är nämligen alljämt domstolen, som har hand om friheten. Det är domstolen, som dömer till det ena eller det andra endast med den inskränkningen, att domstolen emot nämndens veto icke får internera någon. Hur herr Reuterskiöld kan få detta till att betyda, att det skulle vara fråga om att på något sätt utlämna folk till nämndens godtycke, kan jag för min del absolut icke fatta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr greve och talman! Jag är inte tillräckligt inne i de juridiska finesserna för att kunna avgöra, huruvida principen om likhet införa lagen kan rubbas genom att införa ett förvarings- eller interneringsinstitut för vissa förbrytare i stället för att ådöma dem straff. Jag skall därför icke inlåta mig på den sidan av saken utan ber blott att i all enkelhet och korthet få omnämna de erfarenheter, som jag haft tillfälle att göra under mitt arbete bland de personer, varom här är fråga.

Om en för brott anklagad och häktad person finge själv välja mellan straffarbete på bestämd tid och förvaring eller internering på obestämd, undrar jag verkligen, om det skulle finnas någon enda, som valde det senare. En sådan person tänker egentligen inte på den olika behandling han kan röna under den tid, han skall vara inspärrad, utan i främsta rummet på den längre eller kortare tid, varunder han skall vara berövad sin frihet. Fängelse är ju som bekant en lindrigare form av frihetsstraff än straffarbete, vadan vid förvandling två dagars fängelsestraff svara mot endast en dags straffarbete. Många gånger har jag hört personer, som dömts till längre tids fängelse, beklaga sig

över, att de icke i stället dömts till straffarbete, emedan tiden för frihetens förlust i så fall endast blivit hälften så lång. Skulle man nu, såsom överståthållare Hederstierna tänkt sig, döma dem till straffarbete och sedan sätta in dem på förvaring eller internera dem i en anstalt, skulle det bli ännu värre för dem. Om man sålunda vill taga hänsyn till dem, kan man icke gå med på ett sådant förslag och behandla dem på ett sådant sätt, ty det skulle vara att göra det mycket svårare för dessa olyckliga, som äro tillräckligt olyckliga dessförinnan.

*Lagförslag om
förvaring av
förmínskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)*

För övrigt undrar jag, om allmänheten nu gör någon skillnad mellan de olika formerna av inspärning: förvaring, internering eller straffarbete. Jag tror det rakt inte, utan i allmänhetens föreställning är det straff som straff. Även nu ifrågavarande personer anse, såsom jag förut nämnt, att en internering på obestämd tid är ett mycket svårare och strängare straff än ett ådömt straffarbete på bestämd tid. En person, som t. ex. dömes till tvångsarbete, räknas, oaktat han icke lagförts för något egentligt brott, såsom fånge lika mycket som den, som dömes till straffarbete, och om båda heter det ju, att de »suttit inne».

Man har nu länge väntat på dessa lagförslag, och då de nu äntligen föreligga på riksdagens bord, måste man hälsa detta med mycket stor tillfredsställelse. Första lagutskottet har ju, såsom vi se av utskottets utlåtande, haft under omprövning huruvida icke en eller annan ändring i förslagen hade bort vidtagas. Jag får nu bekänna, att jag tror, att när lagarna varit under tillämpning någon tid, kan det nog behövas en justering i en eller annan punkt, t. ex. vad beträffar internering av sedlighetsförbrytare. Man anser i allmänhet sedlighetsförbrytarna såsom psykiskt defekta. Jag tror, att utskottet uttalat den åsikten, och det må i de flesta fall vara sant, men dock icke i alla. Åtskilliga äga förståndets fulla bruk, men de förstå icke att tygla sina begär och drifter. Antag, att en dylik person begår otukt med en minderårig flicka under 12 år och dömes till låt oss säga 5 års straffarbete, som han avtjänar. Så kommer han ut, begär ett nytt brott av liknande slag och dömes ånyo till ungefär samma straff. Historien upprepas sedermera för tredje gången, men först då han återkommer fjärde gången, kan han bliva föremål för internering. Naturligtvis hade han bort interneras på ett långt tidigare stadium, men detta kan man ju rätta till, om det så skulle behövas. Man kan ju säga, att sådana fall icke förekomma, men jag tror nog, att en och annan gång har det förekommit.

Om jag alltså med mycken stor tillfredsställelse kan hälsa dessa lagförslag och yrka bifall till utskottets hemställan, så må det tillåtas mig att uttala, att hur nödvändiga dessa lagar än äro, komma de att ställa mycket stora anspråk på dem, som skola tillämpa och verkställa dem. Att vara direktör eller annan tjänsteman vid någon av de anstalter, som skola hysa dessa personer, blir sannerligen ingen sinekur utan ett mycket svårt uppdrag. Men fångvårdsmännen ha ju, det kan man väl säga, i allmänhet visat sig vara vuxna sin uppgift, och därför har man alla skäl att antaga, att de också skola gå i land med uppdraget att sköta de personer och anstalter, varom här är fråga.

Jag ber av varmaste hjärta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén: Efter de två senaste talarnas anföranden behöver jag icke säga många ord. Men jag begärde ordet med anledning av ett påstående, som gång på gång upprepades av reservanten, utan att det blivit bemött. Jag åsyftar det påståndet, att den som dömes till straff också skall avtjäna straffet. Den ärade reservanten framhöll, att om det är meningen, att de icke skola avtjäna straffet, borde de inte heller dömas till något straff. Av detta yttrande skulle man kunna tro, att det vore en ny princip i lagstiftningen, som genom dessa lagförslag blivit införd. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att så alls inte är för-

Lagförslag om
förvaring av
förminskat
tillräkneliga
förbrytare
m. m.
(Forts.)

hållandet, ty det förhåller sig ju så, att i fråga om minderåriga förbrytare i åldern 15—18 år föregås insättandet i allmän uppfostringsanstalt av en straffdom. Där avtjänas alltså straffet icke först, utan de insätts direkt i uppfostringsanstalt — jag vill tillägga, lyckligtvis — ty det är ju uppenbart, att om dessa minderåriga förbrytare först skulle avtjäna sitt straff, skulle möjligheten att uppfostra dem minskas. Men alldeles detsamma är förhållandet i fråga om de psykiskt abnorma förbrytarna.

Det har av utskottets ärade ordförande framhållits, att dessa icke tåla fängelsestraff utan att deras psyke därav ofta försämras. Även om detta icke alltid skulle bli förhållandet, kan man säga, att ett strängt fängelsestraff har en brutaliserande inverkan på de psykiskt defekta individerna, vilket gör, att det blir svårare att genom en förnuftigare behandling, som lagförslaget avser att åstadkomma, sedermera bekämpa deras brottsliga böjelser. Den uppfostran som man avser med behandlingen å förvaringsanstalt skulle alltså försvåras, därest straffet först skulle avtjänas. Även i fråga om de mera normala återfallsförbrytarna, som åsyftas i interneringslagen, är min erfarenhet — och jag har nu i snart tre år tjänstgjort vid fångvärdens — att deras nervsystem ofta nedbrytes av de långa och täta fängelsestraffen. Därför kan jag icke finna någon mening i att de skulle undergå denna behandling, innan de komma till den anstalt, som avser att om möjligt förbättra dem.

Slutligen vill jag framhålla, att det icke är något tvivel om att det skulle bli svårare att sköta dessa anstalter, om de till dem hörande brottslingarna skulle komma dit först sedan de avtjänat sitt straff. Vi kunna nämligen vara övertygade om att de alla skulle anse det vara högeligen orättvist att föras till nya anstalter, sedan de avtjänat det straff, till vilket de blivit dömda. Det framhölls av den siste talaren, att det kommer att ställas stora krav på dem, som skola sköta dessa anstalter. Svårigheterna skulle bli betydligt ökade, därest man skulle följa den av reservanten angivna linjen.

Av dessa skäl ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hederstierna* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fortsättningsskolornas centralisering inom de olika skoldistrikten.

*Ang.
fortsättnings-
skolornas
centralisering
inom
skoldistriktet.*

Med föranledande av en inom andra kammaren av herrar *Weijne* och *Wagnsson* väckt motion, nr 270, hade nämnda kammare på hemställen av sitt första tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt en fortsättningsskolornas centralisering inom de olika skoldistrikten lämpligen kunde åstadkommas, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Olsson, Olof: Jag ber, herr talman, att i all enkelhet få yrka återremiss av det föreliggande ärendet, då nämligen den utgångsspunkt, som utskottet tagit vid behandlingen av ärendet, är felaktig.

Utskottet anser sig ha »välgrundad anledning utgå från att fortsättningsskolornas barn redan enligt nuvarande bestämmelser kunna bli delaktiga av anslag för skolskjuts». Bevisningen för detta påståendes riktighet hämtar utskottet dels från det förhållandet, att riksdagen i sin skrivelse år 1924 betonade, att »undervisningens koncentration genom de nämnda åtgärderna kunde få stor betydelse för en lämpligare organisation av fortsättningsskolorna», dels däruti att folkskoleinspektörerna, som på skolöverstyrelsens hemställen hade att yttra sig vid utredningen av ärendet, för sin del upptogo »jämväl frågan om de ifrågasatta åtgärdernas inverkan på organisationen av fortsättningsskolorna», samt slutligen däruti att skolöverstyrelsen och övriga myndigheter, som yttrat sig i ämnet, »icke heller uteslutit fortsättningsskolorna vid dryftandet av frågan om skolväsendets koncentration genom införandet av skolskjutsar». Allting hitintills i utskottets uttalande är riktigt. Men när utskottet sedermera säger, att inte heller den kungl. propositionen till 1926 års riksdag »undantog fortsättningsskolorna från rätten till skjutsbidrag av omförmälda slag», så är utskottet på fel väg. Det förhåller sig nämligen inte så. Och jag bör vara så mycket mer vittnesgill i detta avseende som det var på mitt ansvar den kungl. propositionen tillställdes riksdagen.

Då sålunda utskottet — enligt denna upplysning — måste anses ha felaktiga utgångspunkter, ber jag, herr talman, att få yrka återremiss av ärendet.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr greve och talman! I den riksdags-skrivelse, som år 1924 avläts i detta ärende, säges det uttryckligen ifrån, att i begreppet »skolpliktiga barn» innefattas jämväl fortsättningsskolans barn. Skolöverstyrelsen, som fick i uppdrag att verkställa utredningen, inhämtade yttranden från folkskoleinspektörerna, och däri upptogs till behandling frågan, vilket inflytande bidrag till skolskjutsar skulle få på fortsättningsskolorna och deras centralisering. Det är sålunda alldeles uppenbart, att riksdagen i sin skrivelse i begreppet skolpliktiga barn innefattade jämväl fortsättningsskolans barn och att skolöverstyrelsen gjorde detsamma. Under den fortsatta behandlingen av ärendet antydes ingenstädes med ett enda ord, att fortsättningsskolans barn skulle uteslutas ur begreppet skolpliktiga barn. Och då riksdagen i fjol anvisade medel för ifrågavarande ändamål, så anvisade den väl också medel till fortsättningsskolorna. Det vore nämligen ganska underligt, om man, när riksdagen i skrivelse begärt utredning om bidrag till skolskjutsar för skol-

Ang.
fortsättnings-
skolornas
centralisering
inom
skoldistriktet.
(Forts.)

pliktiga barn och däri inbegripit även fortsättningsskolans barn och Kungl. Maj:t sedan framkommer med ett förslag, i sådant avseende, utan att säga ett ord om att fortsättningsskolans barn eliminerats bort, ändå vill påstå, att de äro borteliminerade.

På dessa grunder har utskottet ansett, att någon utredning i detta avseende icke är nödvändig. I motiveringen till andra kammarens beslut säges däremot att det behövs en utredning om grunderna för skjutsbidraget till fortsättningsskolorna. Emellertid upptar ju den kungörelse, som rör denna sak, utfärdad den 28 maj 1926, en bestämmelse, enligt vilken Kungl. Maj:t har möjlighet att bevilja bidrag utöver de 50 procent, som eljest normalt bruka utgå, och då Kungl. Maj:t redan nu har denna rättighet, synes det utskottet överflödigt att begära ny utredning. För övrigt ha ju skoldistriktet redan enligt nuvarande bestämmelser rättighet att genomföra en centralisering genom att till en skola sammanslå två eller tre skolor inom samma distrikt, och de ha också en viss möjlighet att sammanslå skolor i olika distrikt med anlitan av lagen om kommunalförbund.

Då alltså allt vad andra kammaren genom sin skrivelse velat vinna redan kan vinnas med de lagar, som vi nu ha, och då ännu ingen enda ansökan om bidrag till skolskjutsar för fortsättningsskolan har inkommit och sålunda något behov av nya eller ändrade lagar icke gjort sig gällande, har utskottet ansett, att första kammaren icke borde bifalla andra kammarens beslut, och jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Utskottets ärade ordförande far verkligen i denna fråga alldeles vilse, det måste jag påpeka ännu en gång. Kungl. Maj:t har ingen rättighet att utanordna anslag till skolskjutsar, då det gäller fortsättningsskolorna, och det skulle högeligen förvåna mig, om den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet ur statsbidraget skulle våga bevilja ett enda öre till detta ändamål.

Vad i riksdagens skrivelse sagts år 1924 och vad folkskoleinspektörerna yttrat, när de avgåvo sina betänkande över ärendet i hela dess vidlyftighet, är tämligen likgiltigt i innevarande stund. Av betydelse är däremot det, som lades fram för riksdagen år 1926, och det, som riksdagen då beslutade om. När utskottets ärade ordförande förklarar, att vid den fortsatta behandlingen av frågan inte ett ord yttrats till stöd för vad jag här säger, vill jag allenast hänvisa herr ordföranden till sidan 532 i 1926 års åttonde huvudtitel, där det står: »Anordnandet av skolskjutsar torde, vad folkskolan beträffar, vara en nyhet för vårt land.» Det är alldeles tillräckligt för att låta en förstå, att förslaget avsett folkskolan. Det bör väl också vara mer än tillräckligt, om jag säger ifrån, att den gången jag satt som departementschef och lade fram ärendet, avsåg jag ingenting annat än folkskolan.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Jag har ju talat med nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet liksom även med herr Olof Olsson om detta spörsmål, och de säga båda, att de ha tänkt, att bidraget skulle omfatta endast folk- och småskolorna. Och att en sådan avsikt förelegat, vill jag naturligtvis icke bestrida. Men för att ett förslag skall bli upphöjt till lag är det nödvändigt, att det icke bara tänkes, utan skrives och till och med godkännes av riksdagen. Och jag anser, att vad som här påstås varken blivit sagt, skrivet eller godkänt, utan riksdagen har godkänt ett framlagt förslag om bidrag till skjutsar åt skolpliktiga barn och själv i begreppet skolpliktiga barn inlagt även fortsättningsskolans barn.

Herr Sandegård: Herr talman! Det är ju en tolkningsfråga, det gäller, och man kanske kan ha lov att hysa en mening även i en sådan, till och med om man råkar befinna sig på annan sida än socialdemokraternas expert i skolfrågor.

Jag ber bara få meddela, att vi inom utskottet försiktigtvis hörde oss för i skolöverstyrelsen hos det undervisningsråd, som har hand om fortsättnings-skolorna. Då fick både ordföranden i utskottet och jag den bestämda försäkran, att det fanns inte någon som helst tvekan i fråga om tillämpningen av bestämmelserna. Vid en ansökan om bidrag till skolskjutsar även för skolpliktiga barn från fortsättningsskolorna tillkommer det emellertid Kungl. Maj:t att tillämpa bestämmelserna.

Vad vederbörande departementschef har haft för avsikter intresserar mig, med förlov sagt, ganska litet. Jag håller mig till Kungl. Maj:ts kungörelse nr 143 av den 28 maj 1926, och jag skulle vilja påstå, att inte ens den förutvarande departementschefen skulle kunna med den författningen i sin hand bevisa, att det här statsbidraget icke gäller även skolpliktiga barn från fortsättningsskolorna, så framt man inte vill göra gällande, att fortsättningsskolornas barn icke äro skolpliktiga. Det finns icke ett ord i författningen om att fortsättningsskolornas barn äro undantagna. Kungörelsen lyder: »Statsbidrag för anordnande av skolskjutsar för skolpliktiga barn må kunna tilldelas skoldistrikt med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer.» I hela författningen talas det blott om skolpliktiga barn.

Jag kan inte hjälpa, att jag för min del liksom utskottets övriga ledamöter — vi tro oss även kunna läsa innantill — måste tolka författningen så som vi gjort, vilket föranlett oss att framkomma med föreliggande hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag bryr mig icke om vad som var den föregående departementschefens avsikt i detta sammanhang, fastän jag verkligen tycker, när den saken varit på tal, att man kan tillerkänna honom själv något vitsord.

Vad jag emellertid bryr mig om är, att förre departementschefen, då han framlade propositionen om skjutsbidrag, inte tog in ett anslag för skolskjutsar under *fortsättningsskolornas* stat. Såvitt jag förstår mig på statsutskottet, torde det vara rätt besvärligt för vilken Kungl. Maj:t som helst och för vederbörande departementschef — så länge man i staten har särskilda rubriker för folkskolan och särskilda för fortsättningsskolan — att tillåta, att något går till fortsättningsskolorna, som riksdagen icke har beslutat skall gå den vägen. Jag tycker, att denna sak är så fullkomligt klar, att det inte borde kunnat uppstå någon diskussion på den punkten. Jag anser, att om tillfälliga utskottets medlemmar hade sett efter i staten och där märkt, att det inte finns den ringaste hänvisning till att detta anslag skulle kunna gå till fortsättningsskolorna, borde saken ha varit fullkomligt klar för dem också.

Jag ber att få instämma i återremissyrkandet.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag förstår nu, att det är uttrycket »skolpliktiga barn», som har förvirrat de ärade medlemmarna inom utskottet. Men om man i orden »skolpliktiga barn» vill lägga in, vad de i denna mening avse, kan man få uttrycket att gälla många barn, nämligen inte bara sådana, som gå i folkskola och fortsättningsskola, utan även sådana, som åtnjuta privat undervisning. Ty så länge barn inte kommit över det 14:e året, äro de »skolpliktiga». Med utskottsledamöternas tolkning skulle man kunna komma till ett sådant fall, som att inom ett skoldistrikt, där privatundervisning äger rum — låt oss säga på 3 å 4 herrgårdar — och där man för bekvämlighetens skull

*Ang.
fortsättnings-
skolornas
centralisering
inom
skoldistrikt.
(Forts.)*

Ang.
fortsättnings-
skolornas
centralisering
inom
skoldistrikt.
(Forts.)

vill ha läraren placerad på den ena av herrgårdarna, skulle man kunna ingå med begäran om att skolskjutsar måtte ställas till de andra herrgårdarnas förfogande. Man kan utöka det här exemplet med mångahanda slags besynnerligheter, som alla skulle kunna krypa in under uttrycket »skolpliktiga barn».

Jag skulle därför vilja att utskottets ärade ledamöter finge taga sig ännu en funderare på det där uttrycket.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Herr Oscar Olsson nämnde något om att redan av statsverkspropositionens uppställning skulle framgå, att fortsättningsskolornas barn inte skulle kunna bli delaktiga av bidrag till skolskjutsar. Utskottet har visserligen sett efter, hur det förhåller sig med uppställningen av propositionen i denna del, men motionen går ju inte ut på att få en annan uppställning av statsverkspropositionen. Vi ha inte att taga ställning till den fråga, som herr Oscar Olsson har framlagt, ty här gäller det en helt annan sak, nämligen fortsättningsskolornas centralisering.

Gentemot herr Olof Olssons yttrande, att många barn skulle kunna komma i fråga, om man tolkar begreppet skolpliktiga barn på det sätt som utskottet har gjort, vill jag säga, att utskottet tolkat begreppet precis i överensstämmelse med riksdagens skrivelse. Att de skolpliktiga barnens antal här i landet uppgår till 700,000 à 800,000, är ingenting att bestrida, men om det finns tre herrgårdar, vars barn skola gå i folkskola, småskola eller fortsättningsskola, och herrgårdarna vilja ha bidrag till skolskjutsar därför att det är långt till skolorna, kan jag inte förstå, varför de icke skulle kunna få det. De stora herrgårdarna ha ju också bidragit med skatter till staten och ha därför en viss rätt att få bidrag även de.

Herr Sandegård: Herr talman! Den förutvarande departementschefens resonemang faller platt till marken inför det faktum, att det verkligen inte står vem som helst fritt att söka och erhålla bidrag till skolskjutsar. Det är förbehållet vederbörande skoldistrikt. Det förefaller mig vara en tämligen betydelsefull omständighet, som även en förutvarande departementschef bör ta hänsyn till.

Vilken olycka sker för övrigt, om kammaren här bifaller första tillfälliga utskottets hemställan? Såvitt jag förstår, ingen annan än den, att kammaren därmed förklarar sig tolka bestämmelserna så, att det är möjligt även för fortsättningsskolorna, klart utsagt, att få del av detta statsbidrag. Detta var från början skolöverstyrelsens och riksdagens mening, även om det inte var vederbörande departementschefs avsikt.

Herr Magnuson: Herr talman! Med hänvisning till herr Oscar Olssons yttrande, att intet anslag för dessa skolskjutsar finns under rubriken »fortsättningsskolor», ber jag få meddela, att jag för min del inte har haft tillfälle att ta reda på, hur det förhåller sig. Då jag därför byggt min medverkan till utskottets beslut på de upplysningar, som där lämnats, skall jag, herr talman, be att få hemställa om bifall till återremissyrkandet.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Jag ber att få säga, att om ärendet återremitteras till utskottet, får kammaren det tillbaka i samma skick, ty det finns ingen möjlighet att inom utskottet uppbringa majoritet för någon annan ståndpunkt än den, utskottet redan intagit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr talmannen, efter

att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pauli* m. fl. begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 36.

Herr *Möller* erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag skall be att få hemställa att i fråga om de kungl. propositionerna nr 210, 230 och 241 motionstiden måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Avgåvos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner: nr 301, av herr *Lindhagen*, om den sociala arrendelagstiftningens antagande såsom en speciallag för hela riket;

nr 302, av herr *Lindhagen* m. fl., om norrländska arrendelagens med tillägg utsträckning till hela riket;

nr 303, av herr *Lindhagen* m. fl., om enahanda bestämmelser för jordbruksarrenden under fideikommiss och andra gods som för bolag och föreningar;

nr 304, av herr *Lindhagen* m. fl., om optionsrätt till förnyat arrende;

nr 305, av herr *Lindhagen*, om bestämmande av vilka jordbruk skola ingå under den sociala arrendelagen;

nr 306, av herr *Lindhagen* m. fl., om minimiarealen å jordbruk, som skola ingå under den sociala arrendelagen;

nr 307, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om arrendators rätt att uppsäga arrendet;

nr 308, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om arrendators rätt till nyodling;

nr 309, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om arrendators rätt till bete å skog och utmark;

nr 310, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om arrendators rätt till husbehovsfiske;

Ang.
fortsättnings-
skolornas
centralisering
inom
skoldistriktet.
(Forts.)

nr 311, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om uppsiktslagens tillämpning även å utarrenderade jordbruk;

nr 312, av herr *Lindhagen* m. fl., om arrendeavtalets sammankoppling med arbetsavtal;

nr 313, av herr *Lindhagen* m. fl., om kontroll på den sociala arrendelagstiftningens tillämpning;

nr 314, av herrar *Lindhagen* och *Luterkort*, om retroaktiv verkan i viss mån för den sociala arrendelagstiftningen;

nr 315, av herr *Lindhagen* m. fl., om uppsiktslagens tillämpning även på jordbruksarrenden under fideikommiss och andra gods;

nr 316, av herr *Lindhagen*, om uppsiktslagens tillämpning å vissa större enskilda jordegendomar;

nr 317, av herr *Lindhagen* m. fl., om jordbrukskommissionernas utseende genom landstingen;

nr 318, av herr *Lindhagen*, om viss påföljd för tredska att avhjälpa synnerligen grov vanhävd;

nr 319, av herr *Möller* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas; samt

nr 320, av herr *Örne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

Herr *Nilsson, Petrus*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 4, angående reglering för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.33 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; nr 51, angående överlämnande till andra särskilda utskottet av punkt 142 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen; och

nr 52, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens för budgetåret 1927—1928 åttonde huvudtitel; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar m. m.;

nr 29, i anledning av remiss från kamrarna av dels Kungl. Maj:ts proposition (nr 197) med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, dels vissa motioner angående ändring i grunderna för vägs kattens utgörande; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av den nyttjanderätt till Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län, som må tillkomma Tunabergs kopparverk.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 99, till Konungen i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å jäst.

Föredrogs den av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl. väckta motionen, nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

*Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.*

Herr andre vice talmannen: Den nu föredragna motionen bör givetvis behandlas av samma utskott, som skall handlägga Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. Denna proposition har av båda kamrarna hänvisats till jordbruksutskottet. Utskottet har emellertid i sitt nyss bordlagda memorial nr 29 anhallit, att propositionen måtte få till kamrarna återlämnas, detta i syfte att densamma måtte remitteras till första särskilda utskottet. Då man i närvarande stund icke vet, vilken ställning kamrarna komma att intaga till denna jordbruksutskottets hemställan, och då det följaktligen är ovisst, huruvida den nu ifrågavarande motionen bör

Första kammarens protokoll 1927. Nr 17.

Ang.
viss motions
remitterande
till utskott.
(Forts.)

behandlas av jordbruksutskottet eller av första särskilda utskottet, får jag, med stöd av § 58 mom. 2 riksdagsordningen, anhålla, att frågan, till vilket utskott motionen bör hänvisas, måtte bordläggas. Tillika får jag föreslå, att detta ärende måtte på föredragningslistan till nästa sammanträde uppföras näst efter jordbruksutskottets memorial nr 29.

Herr förste vice talmannen förklarade, att, då bordläggning begärts av frågan, till vilket utskott förevarande motion borde hänvisas, denna fråga, jämlikt § 58 mom. 2 riksdagsordningen, komme att vila på bordet till nästa sammanträde.

Därefter antogs på gjord proposition vad herr andre vice talmannen föreslagit i fråga om det sålunda bordlagda ärendets uppförande på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 4.

Herr *Björnsson* väckte nedannämnda motioner:

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av generalpoststyrelsen m. m.; samt

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning.

Dessa motioner hänvisades, nr 322 till statsutskottet och nr 323 till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.